

Briselē, 26.6.2014.
COM(2014) 383 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Savienības finanšu novērtējumu, pamatojoties uz sasniegtajiem rezultātiem

{SWD(2014) 200 final}
{SWD(2014) 201 final}

Satura rādītājs

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Savienības finanšu novērtējumu, pamatojoties uz sasniegtajiem rezultātiem

1. Ievads.....	3
2. Pārskats par sasniegtajiem rezultātiem.....	4
2.1. Savienības iekšpolitikas virzieni	4
2.1.1. KONKURĒTSPĒJA IZAUGSMEI UN NODARBINĀTĪBAI (1.A izdevumu kategorija)	4
2.1.2. KOHĒZIJA IZAUGSMEI UN NODARBINĀTĪBAI (1.B izdevumu kategorija)	14
2.1.3. DABAS RESURSU SAGLABĀŠANA UN APSAIMNIEKOŠANA (2. izdevumu kategorija) ..	19
2.1.4. BRĪVĪBA, DROŠĪBA UN TIESISKUMS (3.A izdevumu kategorija).....	24
2.1.5. PILSONISKUMS (3.B izdevumu kategorija)	27
2.2. Savienības ārpolitikas virzieni (4. izdevumu kategorija)	29
3. UZRAUDZĪBAS, ZIŅOŠANAS UN NOVĒRTĒJUMA PERIODS – 2014.–2020. GADA DFS	34
4. SECINĀJUMI	35

1. IEVADS

Līguma par Eiropas Savienības darbību 318. pantā ir noteikts, ka Komisijai Eiropas Parlamentā un Padomē ir jāiesniedz novērtējuma ziņojums par Savienības finansēm, pamatojoties uz sasniegtajiem rezultātiem. Šajā ceturtajā, 318. pantā minētajā novērtējuma ziņojumā (“novērtējuma ziņojums” vai “ziņojums”) ir aplūkota budžeta izpildes apstiprinātājiestādes prasību (jaunākās prasības izklāstītas tās rezolūcijā par 2012. finanšu gada budžeta izpildes apstiprināšanu un tās 2014. gada 26. februāra rezolūcijā¹) izpilde saistībā ar finanšu saturu un struktūru.

Ir veikts papildu darbs, lai nodrošinātu, ka ziņojumā lielāka uzmanība ir veltīta svarīgāko finanšu programmu darbības rezultātiem, kā ziņots un novērtēts 2013. gadā. Ir nošķirti iekšpolitikas un ārpolitikas politikas virzieni, un iekšpolitikas virzieniem veltītajā ziņojuma sadaļā galvenā uzmanība ir veltīta informācijai par darbības rezultātiem, kas attiecas uz stratēģiju “Eiropa 2020”. Kā norādīts Komisijas jaunākajā stratēģijas “Eiropa 2020” novērtējumā, ņemot vērā krīzi un citas ilgtermiņa tendences, kas ietekmē izaugsmi, virzība uz stratēģijas “Eiropa 2020” mērķu sasniegšanu nav bijusi viendabīga². Lai gan nav iespējams izcelt to, kā tieši katra finanšu programma ir veicinājusi stratēģijas “Eiropa 2020” mērķu sasniegšanu³ un 2007.–2013. gada DFS programmas izstrādes laikā stratēģija “Eiropa 2020” vēl nebija pieņemta, šajā ziņojumā ir sniegta pieejamā informācija par darbības rezultātiem, skaidrojot, kādu ieguldījumu finanšu programmas ir sniegušas stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanā.

2013. gads bija DFS 2007.–2013. gada perioda pēdējais gads, bet ir pārāgri veikt programmu rezultātu un ietekmes pilnīgu novērtējumu. Tas ir skaidrojams ar apstākli, ka galīgos un *ex-post* novērtējumus, kas veltīti šiem jautājumiem, ir plānots veikt laikposmā no 2014. gada līdz 2016. gadam. Tomēr ir pieejami dati par rādītājiem, ar kuru palīdzību tiek noteikts, cik lielā mērā programmu īstenošana atbilst plānam, un ir pabeigti vairāki novērtējumi, kuros ir sniegts darbības rezultātu novērtējums.

Ziņojumā ir aplūkoti rezultāti, kas gūti, īstenojot svarīgākās finanšu programmas (2. sadaļa). Pievēršoties nākotnes perspektīvai, ziņojumā ir sniegts kopsavilkums par uzraudzības, ziņošanas un novērtējuma regulējumu attiecībā uz 2014.–2020. gada daudzgadu finanšu shēmu (DFS, 3. sadaļa).

¹ Eiropas Parlamenta 2014. gada 26. februāra rezolūcija par Savienības finansiālā stāvokļa novērtējumu, pamatojoties uz sasniegtajiem rezultātiem – jauns instruments Eiropas Komisijas budžeta izpildes apstiprināšanas procedūras pilnveidošanai (2013/2172(INI)).

² COM(2014)130/2 final, 19.3.2014.

³ Stratēģija “Eiropa 2020” ir kopīgs dalībvalstu un Komisijas projekts, un stratēģijas “Eiropa 2020” mērķu īstenošanu ietekmē daudzi ārējie faktori.

Ziņojumu papildina divi Komisijas dienestu darba dokumenti (DDD). Pirmajā (1. DDD) ir sniegta uzraudzības, ziņošanas un novērtējuma regulējumu analīze un apraksts attiecībā uz finanšu programmām 2014.–2020. gadā, izpildot apņemšanos, kas bija pausta pagājušā gada novērtējuma ziņojumā. Reaģējot uz Revīzijas palātas pieprasījumu, otrajā dokumentā (2. DDD) novērtēts līdz šim panāktais progress saistībā ar 318. pantā minētā novērtējuma ziņojuma izstrādei paredzēto rīcības plānu, kas pievienots pagājušā gada ziņojumam.

2. PĀRSKATS PAR SASNIEGTAJIEM REZULTĀTIEM

Šajā sadaļā ir sniegts pārskats par rezultātiem, kas 2013. gadā panākti, īstenojot svarīgākās finanšu programmas. Sadaļas struktūra atbilst izdevumu kategorijām. Attiecībā uz budžeta kategorijām, kas ir saistītas ar ES iekšpolitikas virzieniem, šajā sadaļā ir sniegta turpmāk norādītā informācija:

- 1) norādes par svarīgākajām finanšu programmām un to saikni ar stratēģiju “Eiropa 2020”;
- 2) pieejamo darbības rezultātu novērtējums;
- 3) pārskats par darbības aspektiem saistībā ar izpildi.

Attiecībā uz ES ārpolitikas virzieniem ziņojums ir vērsts uz svarīgākajiem panākumiem, kas gūti, īstenojot ar ārpolitikas mērķiem saistītās finanšu programmas.

Saskaņā ar budžeta izpildes apstiprinātājiestādes norādēm šajā ziņojumā ir sniegts pārskats, tādējādi tas nenodrošina izsmēlošu un sīku gada progresa izklāstu saistībā ar katras 2007.–2013. gada DFS finanšu programmas mērķu īstenošanu. Šāda sīki sagatavota informācija, tostarp 2013. gada novērtējumu kopsavilkumi, ir pieejama Komisijas departamentu gada darbības pārskatos.

2.1. SAVIENĪBAS IEKŠPOLITIKAS VIRZIENI

2.1.1. KONKURĒTSPĒJA IZAUGSMEI UN NODARBINĀTĪBAI (1.A izdevumu kategorija)

Programmas mērķi un stratēģija “Eiropa 2020”

Galvenās programmas izdevumu kategorijā “Konkurētspēja izaugsmei un nodarbinātībai” (91 % no 2013. gada izdevumiem EUR 15,7 miljardu apmērā šajā izdevumu kategorijā) ir Septītā pamatprogramma pētniecībai, tehnoloģiju attīstībai un demonstrāciju pasākumiem (7. PP), Konkurētspējas un inovāciju ietvarprogramma (CIP), Eiropas Transporta tīkla (TEN-T) programma, Mūžizglītības programma un Eiropas Enerģētikas programma ekonomikas atveseļošanai (EEPEA).

Šīs finanšu programmas sniedz ieguldījumu stratēģijas “Eiropa 2020” prioritāšu īstenošanā gudras un ilgtspējīgas izaugsmes jomā. Turklāt šo prioritāšu ietvaros ar finanšu programmu palīdzību tiek risinātas stratēģijā “Eiropa 2020” noteiktās kopīgās vajadzības, proti, vajadzība līdzsvarot ES finanšu līdzekļus (piemēram, izmantojot 7. PP publiskās un privātās partnerības (PPP) un ar dalībvalstīm kopīgās programmas) un vajadzība izstrādāt jaunus finanšu instrumentus, lai iegūtu kapitālu inovatīvu sabiedrību un MVU vajadzībām (piemēram, finanšu instrumenti 7. PP, CIP un EEPEA ietvaros nodrošina garantijas, riska kapitālu un aizdevumus MVU un inovatīvām sabiedrībām).

Saistībā ar stratēģijas “Eiropa 2020” gudras izaugsmes prioritāti programmas sniedz ieguldījumu dažādu pamatmērķu, kā arī pamatiniciatīvas “Inovācijas savienība” (ar 7. PP un CIP starpniecību atbalstot pētniecību un inovāciju) un “Jaunatne kustībā” (ar pētnieku un studentu mobilitātes programmu, Marijas Sklodovskas-Kirī [*Marie Skłodowska-Curie*] darbību un Mūžizglītības programmas starpniecību) īstenošanā.

ES pētniecības politika ar 7. PP starpniecību veicina stratēģijas “Eiropa 2020” pamatmērķa īstenošanu, kas paredz palielināt pētniecībā un izstrādē veikto ieguldījumu līdz 3 % no IKP. Maz ticams, ka pētniecības finansējuma 3 % mērķis kā īpatsvars no IKP tiks sasniegts. Gadu gaitā nedaudz samazinājušies uzņēmumu izdevumi pētniecības un izstrādes jomā. Šajā saistībā Komisija ir turpinājusi centienus nostiprināt Savienības pētniecības un tehnoloģisko attīstību, tostarp ar 7. PP finansējuma palīdzību.

7. PP ietvaros tika īstenoti centieni izmantot ES budžetu, līdzsvarojot tā finanšu līdzekļus ar jaunām privātā un publiskā finansējuma kombinācijām. Īstenojot 7. PP, tika izveidotas vairākas ilgtermiņa publiskās un privātās partnerības (PPP). “Ierosmes novatorisku zāļu jomā” (*IMI*) mērķis ir sniegt atbalstu, lai Eiropā radītu vispievilcīgāko vidi pētniecības un izstrādes veikšanai farmācijas nozarē, tādējādi uzlabojot pacientu piekļuvi inovatīvām zālēm, iniciatīvas “Aeronautika un gaisa transports” (*Clean Sky*) mērķis ir izstrādāt videi nekaitīgu un rentablu lidaparātu, un iniciatīvas “Kurināmā elementi un udeņradis” mērķis ir paātrināt kurināmā elementu un udeņraža tehnoloģiju izstrādi Eiropā, lai laikposmā no 2010. gada līdz 2020. gadam varētu sākt to komerciālu izmantošanu. Publiskās un privātās partnerības *ARTEMIS* un *ENIAC* iegulto datorsistēmu un nanoelektronikas jomā atbalsta plaša mēroga starptautiskus pētniecības pasākumus. Tika izveidotas arī vairākas PPP, kuras izmanto gan dalībvalsts, gan ES finansējumu. Kļuva pieejama informācija par darbības rezultātiem attiecībā uz Interaktīvas automatizētas dzīvesvides kopīgo programmu, kas ir vērsta uz informācijas un komunikācijas tehnoloģijām (IKT) un inovācijām novecojošai sabiedrībai.

7. PP ietilpstošais riska dalīšanas finanšu instruments ir kopīgs ES/EIB finanšu instruments, kas ir vērsts uz lieliem projektiem (vidēja kapitāla⁴ un lielām uzņēmēj sabiedrībām, PPP, pētniecības infrastruktūrām utt.), kā arī MVU un maza kapitāla uzņēmēj sabiedrībām paredzēta riska dalīšanas instrumenta pilotprojekts, ko kopīgi īstenojuši ES un Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonds (EIF). Instruments atbalsta ieguldījumus pētniecībā, izstrādē un inovācijā, sniedzot aizdevumus vai garantijas.

7. PP arī sniedz ieguldījumu Eiropā īstenojamajā pētniecības darbā, stiprinot cilvēkresursus. Finansējumu piešķir Eiropas Pētniecības padome (EPP), pamatojoties tikai uz vienu kritēriju, proti, zinātnisko izcilību. 7. PP apakšprogrammas “Cilvēki” ietvaros pētniecības amatu finansējums, kas tika piešķirts ar Marijas Sklodovskas-Kirī darbību starpniecību, 2013. gadā maksājumu veidā sasniedza EUR 854,9 miljonus (+21 % salīdzinājumā ar 2012. gadu).

⁴ Vidēja izmēra uzņēmums, kas nav MVU.

Turklāt Mūžizglītības programma (2013. gadā piešķirti līdzekļi EUR 1,34 miljardu apmērā) sniedz ieguldījumu pamatiniciatīvas “Jaunatne kustībā” un stratēģijas “Eiropa 2020” pamatmērķa (palielināt 30–34 gadus vecu cilvēku ar augstāko izglītību īpatsvaru līdz 40 % un samazināt priekšlaicīgi mācības pārtraukušo audzēkņu skaitu līdz mazāk nekā 10%) sasniegšanā. Šā stratēģijas “ES 2020” mērķa īstenošanas jomā ir panākts zināms progress, tomēr citi rādītāji liecina, ka pieaugušo dalība izglītībā, nodarbinātības izredzes un jauniešu ekonomiskā situācija pēdējo gadu laikā ir pasliktinājušās.

Saistībā ar stratēģijas “Eiropa 2020” **ilgtspējīgas izaugsmes prioritāti** šajā izdevumu kategorijā ietilpstošās finanšu programmas sniedza ieguldījumu pamatiniciatīvas “Resursu ziņā efektīva Eiropa” īstenošanā ar mērķi samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas un garantēt energoapgādes drošību (*CIP* “Saprātīga enerģija Eiropai” un Eiropas enerģētikas programma ekonomikas atveseļošanai), novērst būtiskus trūkumus transporta nozarē un mazināt tās radīto oglekļa dioksīda emisiju (*TEN-T* un *Marco Polo*). Kosmosa programma *Galileo* un *Copernicus* sniedza ieguldījumu pamatiniciatīvas “Rūpniecības politika globalizācijas laikmetam” īstenošanā.

CIP ietvaros programma “Saprātīga enerģija Eiropai” sniedz ieguldījumu stratēģijas “Eiropa 2020” klimata un enerģijas pamatmērķa īstenošanā, vienlaikus uzlabojot ES konkurētspēju un pilnveidojot enerģētikas nozarē nodarbināto personu prasmes.

Eiropas enerģētikas programmas ekonomikas atveseļošanai (EEPEA; 2013. gadā tika piešķirti maksājumi EUR 201,6 miljonu apmērā) izstrādāta, lai uzlabotu energoapgādes uzticamību un palīdzētu samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas. No EEPEA tiek piešķirtas lielas dotācijas ārkārtīgi stratēģiskiem projektiem trīs enerģētikas nozares jomās, proti, saistībā ar gāzes un elektroenerģijas savienojumiem (43 projekti), jūras vēja enerģijas projektiem (9 projekti) un oglekļa dioksīda uztveršanas un uzglabāšanas projektiem (6 projekti). Turklāt šīs programmas ietvaros 2011. gadā tika izveidots finanšu instruments (Eiropas Energoefektivitātes fonds (EEF)), EUR 146 miljonus no programmai paredzētajiem līdzekļiem pārdales rezultātā piešķirot piekļuves atvieglošanai finansējumam energoefektivitātes nozarē.

Eiropas Transporta tīkla (*TEN-T*) programma sniedza ieguldījumu, lai “paātrinātu stratēģisku projektu ar lielu Eiropas līmeņa pievienoto vērtību, īpaši pārrobežu posmu un mezgla punktu projektus (pilsētas, ostas, loģistikas platformas), lai novērstu būtiskus trūkumus”⁵. *TEN-T* 2013. gadā nodrošināja maksājumus EUR 759,3 miljonu apmērā, un tā mērķis bija pabeigt 30 tā dēvētos prioritāros projektus jeb asis, atvieglojot preču un pasažieru mobilitāti.

Marco Polo II programmas (2013. gadā veikti maksājumi EUR 17,5 miljonu apmērā) mērķis ir ievērojami samazināt starptautisko kravu autopārvadājumu prognozēto ikgadējo pieaugumu, finansējot izmaksas, kas ir saistītas ar kravu novirzīšanu uz citiem transporta veidiem.

⁵ COM(2010)2020 galīgā redakcija, 16. lpp.

Visbeidzot, stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīvas “Rūpniecības politika globalizācijas laikmetam” ietvaros Komisija strādā, lai attīstītu “efektīvu kosmosa politiku nolūkā nodrošināt instrumentus un atrisināt dažas no svarīgākajām globālajām problēmām un īpaši ieviest *Galileo* un *GMES*”⁶. Tiek nodrošināts finansējums ES navigācijas satelītu un Zemes novērošanas sistēmām (*GALILEO*, *GMES-COPERNICUS*). Laikposmā pēc 2010. gada ES tirgus daļa globālo navigācijas satelītu sistēmu tirgū ir pastāvīgi palielinājusies, pieaugot no 24 % līdz 30 %. Šķiet, ka 2020. gada mērķis (33 %) tiks sasniegts. Kopumā Eiropas kosmosa rūpniecības un palaišanas iekārtu nozares veikums pasaules komerciālajā tirgū aizvadīto gadu gaitā ir bijis labs, satelītu tirgus daļa joprojām pieaug, un stabila tirgus daļa, aptuveni 50 %, ir komerciālajām nesējraķetēm.

Programmas darbības rezultāti

7. PP, Mūžizglītības programma un CIP — ieguldīšana gudrā izaugsme

7. PP ietvaros laikposmā no 2007. gada līdz 2013. gadam tika atbalstīti 130 007 pieteikumu iesniedzēji, kuru pieprasītā finansējuma kopējā summa sasniedza EUR 41,26 miljardus. 98 % īstenoto projektu sasniedz projektu sākotnējos mērķus, un katra īstenotā projekta ietvaros tiek izstrādātas vidēji 5,7 publikācijas. Gandrīz 6000 pabeigto projektu rezultātā kopā tika piešķirts 1261 intelektuālā īpašuma tiesību apliecinājums.

Īpaša uzmanība 7. PP ietvaros ir pievērsta rūpniecības pārstāvju un MVU līdzdalībai, lai nodrošinātu pētniecības atbilstību uzņēmējdarbības vajadzībām un to, ka pēc zināma laika notiek rezultātu komercializācija. Rūpniecības nozares pārstāvju dalība kopīgas pētniecības projektos bija īpaši liela ar enerģētikas un transporta jautājumiem saistītajos projektos, un finansējuma likme katrā no abām minētajām jomām bija gandrīz 50 %. To projektu skaits, kuru īstenošanas rezultātā tika iesniegti patenta pieteikumi vai radītas citas intelektuālā īpašuma formas, kopīgās pētniecības jomā pārsniedza paredzēto mērķi (izņemot pārtikas, lauksaimniecības/zivsaimniecības un biotehnoloģijas tēmu). 7. PP ietvaros MVU ir aktīvi piedalījušies galvenokārt īpašajā programmā “Sadarbība” (16 492 līdzdalīgajiem MVU saņemot ES finanšu ieguldījumu EUR 4,7 miljardu apmērā) un īpašajā programmā “Spējas” (6502 līdzdalīgajiem MVU saņemot ES finanšu ieguldījumu EUR 1,3 miljardu apmērā). Kopumā 17 % no īpašās programmas “Sadarbība” budžeta tika piešķirti MVU, pārsniedzot mērķi, kas bija 15 %.

7. PP ietvaros izveidotās PPP radīja ievērojamu līdzsvarojošu ietekmi. *IMI* gadījumā ES ieguldījums EUR 1 miljarda apmērā galvenokārt tika līdzsvarots ar ieguldījumiem natūrā, kuru vērtība bija vismaz EUR 1 miljards un kurus veica Eiropas Farmācijas uzņēmumu un apvienību federācijas (*European Federation of Pharmaceutical Industries and Associations, EFPIA*) biedri. Kopīgās tehnoloģiju ierosmes (KTI) *Clean Sky* budžetu (EUR 1,6 miljardi), pamatojoties uz 50/50 pieeju, papildināja Komisija (naudas izteiksmē) un aeronavigācijas nozares pārstāvji (ar ieguldījumiem natūrā). Kopuzņēmuma “Kurināmā elementi un udeņradis” gadījumā ES ieguldījumu (EUR 470 miljoni) līdzsvaroja privātā sektora un citu dalībnieku veiktais ieguldījums EUR 470 miljonu apmērā. ES un iesaistītās dalībvalstis PPP

⁶ COM(2010)2020 galīgā redakcija, 17. lpp.

ARTEMIS un *ENIAC* piešķīra vairāk nekā EUR 1,547 miljardus, un privātu pētniecības un izstrādes iniciatīvu rezultātā laikposmā no 2008. gada līdz 2013. gadam tika papildus piešķirti vairāk nekā EUR 2,529 miljardi.

Šo PPP īstenošana darbība un gūtās sekmes ir novērtētas atzinīgi. Piemēram, *IMI* 2013. gada otrajā starpposma novērtējumā tika secināts, ka šī ierosme ir sekmīgi apliecinājusi lielu daudzpusēju ieinteresēto personu PPP īstenojamību biomedicīnas nozarē īstenotas pētniecības un izstrādes jomā, un pašlaik tā tiek uzskatīta par vadošo publisko un privāto partnerību veselības aprūpes nozarē. Iniciatīvas “Kurināmā elementi un udeņradis” 2013. gada otrajā starpposma novērtējumā tika secināts, ka šīs iniciatīvas ietvaros ir ieviesta atbilstoša pārvaldības struktūra, izveidots efektīvs dialogs starp rūpniecības un pētniecības pārstāvjiem par kopēju stratēģisko programmu un minētā programma ir sekmīgi īstenota. Arī *ARTEMIS* un *ENIAC* starpposma novērtējumos tika secināts, ka to atbilstība, projektu kvalitāte un efektivitāte joprojām ir augsta. Tomēr novērtējumā bija ieteikts nodrošināt, lai programmas būtu skaidrāk pamatotas Eiropas elektronisko komponentu un sistēmu stratēģijā, kā arī norādīts, ka bija jāiegulda lielāks darbs, lai palielinātu saskanību un koordināciju starp projektiem un to ietvaros, uzlabotu projektu pārvaldību un labāk novērtētu projektu ietekmi un sekmes. Šie ieteikumi tika ņemti vērā, izstrādājot pēcpārbaudes plānu.

Kopīgā programma “Interaktīva automatizēta dzīves vide” radīja pētniecības un inovāciju pasākumu kritisko masu – tika sākti vairāk nekā 120 projekti, piesaistot vairāk nekā EUR 650 miljonus⁷. Tā arī piesaistīja daudzus rūpniecības nozares pārstāvjus – vairāk nekā 40 % dalībnieku bija MVU. Programmas 2013. gada novērtējumā arī tika secināts, ka daudzsoļi pierādījumi liecina par projektu ietvaros radīto produktu un pakalpojumu tirgus potenciālu. Galvenie ieteikumi, piemēram, uzlabot programmas rādītājus un pārraudzību labāka ietekmes novērtējuma veikšanai, kā arī vēl vairāk saskaņot turpinājuminstrumentu ar citām atbilstošām iniciatīvām, tika iestrādāti turpinājumprogrammas priekšlikumā.

Otrajā starpposma novērtējumā tika konstatēts, ka 7. PP ietilpstošais riska dalīšanas finanšu instruments (RDFI) nodrošināja uzņēmumu veikto ieguldījumu inovāciju projektos un pētniecības un izstrādes jomā ievērojamu palielināšanos. Pētniecības un inovācijas jomā veikti papildu privātie ieguldījumi (t. i., palielinoša ietekme) EUR 34,1 miljarda apmērā, pārsniedzot plānoto EUR 30 miljardu robežu. Pierādījumi liecina, ka šis instruments ir bijis pievilcīgs pētniecības attīstības un inovāciju uzņēmumiem un ir sasniegti tā aizdevumu apmēra mērķi, uzlabots tā ģeogrāfiskais tvērums, un tas ir ļāvis EIB uzlabot bankas iespējas attiecībā uz riskantāku aizdevumu izsniegšanu. RDFI īstenošanā izmantotā pieeja, kuras pamatā ir pieprasījums, tika novērtēta atzinīgi. Novērtējumā tika sniegti vairāki ieteikumi, tostarp – sniegt mērķtiecīgāku atbalstu vidēja kapitāla uzņēmējdarbībām, izmantojot konkrētus finansējuma produktus, stiprināt eksperimentālas konsultatīvās darbības un pārvaldības sistēmu. Attiecībā uz vidēja kapitāla

⁷ <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/report-final-evaluation-ambient-assisted-living-joint-programme>

uzņēmēj sabiedrībām Komisija reaģēja, pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” finanšu instrumentu ietvaros pievēršot lielāku uzmanību gan maza kapitāla uzņēmēj sabiedrībām, gan lielāka kapitāla uzņēmēj sabiedrībām Pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” ietvaros arī tiek ievērojami paplašināta eksperimentālā konsultatīvā darbība, un tiek nostiprināta pārvaldības sistēma.

Laikposmā kopš 2007. gada Eiropas Pētniecības padome ir piešķirusi finansējumu vairāk nekā 4300 pētnieku, kuri pārstāv 64 dažādas tautības, un viņu vadītām darba komandām, kuras strādā gandrīz 600 uzņēmējās iestādēs 29 valstīs ES un 7. PP asociētajās valstīs. EPP dotāciju saņēmēju vidū ir astoņi Nobela prēmijas laureāti un trīs Fildsa prēmijas saņēmēji. Kopā 134 EPP dotāciju saņēmēji ir ieguvuši citas prestižas starptautiskas zinātnes balvas un godalgas. Laikposmā no 2008. gada līdz 2013. gadam īpaši ietekmīgos zinātniski recenzētos žurnālos ir publicēti vairāk nekā 20 000 rakstu, kuros ir atzīta finansējuma saņemšana no EPP. Analīze ir apliecinājusi, ka aptuveni 10 % rakstu, kuros ir atzīta EPP finansējuma saņemšana, ir pasaulē ietekmīgāko zinātnisko publikāciju vidū (1 % pasaulē visvairāk citēto publikāciju). Katrs EPP dotāciju saņēmējs nodarbina vēl vidēji sešus citus pētniekus, tādējādi sniedzot ieguldījumu jaunas izcilu pētnieku paaudzes apmācībā. Šie rādītāji apstiprina minētās programmas ieguldījuma zinātniskās kvalitātes augsto novērtējumu un tās lielo pievienoto vērtību salīdzinājumā ar citu pētnieku darbu.

Saskaņā ar plānu laikposmā no 2007. gada līdz 2013. gadam ar Marijas Sklodovskas-Kirī darbību starpniecību stipendiju un citu pasākumu veidā ir sniegts atbalsts aptuveni 50 000 pētnieku (aptuveni 10 000 doktorantūras studentu), kuri pārstāv 136 dažādas tautības un strādā vairāk nekā 81 valstī. Ietekmes rādītāji apstiprina vēlamu pieauguma tendenci attiecībā uz to pētnieku skaitu, kuri strādā ES. Vairāk nekā 50 % no finansētajiem projektiem ir tiešā veidā vērsti uz būtiskām stratēģijā “Eiropa 2020” minētām sociālām problēmām (piemēram, klimata pārmaiņām). Visi rādītāji liecināja par panākumiem programmas mērķu sasniegšanā, un visi minētie rādītāji, izņemot vienu (sieviešu dalība), atbilda mērķim vai pat to pārsniedza. Starpposma novērtējums apliecināja Marijas Sklodovskas-Kirī darbību augsto pievienoto vērtību saistībā ar starptautisko tīklu veidošanu pētniecības, akadēmiskās izglītības un uzņēmējdarbības pārstāvju vidū, nodrošinot atbalsta saņēmējiem pētniekiem labāku karjeras izaugsmi un uzlabojot pētniecības mērogu, tvērumu un izcilību⁸. Saskaņā ar aplēsēm divus gadus pēc stipendijas piešķiršanas, proti, 2013. gadā, 95 % individuālo stipendiju saņēmēju ir nodarbināti, tādējādi mērķis ir pārsniegts, un stipendiju saņēmēji, kuri piedalījās programmā novērtējuma izstrādes laikā, ziņoja par uzlabojumiem karjerā. Programma bija pievilcīga ne tikai labākajām universitātēm, bet arī inovāciju līderiem, kuri pārstāv privāto sektoru.

Rādītāji attiecībā uz dalību atsevišķos mobilitātes pasākumos “**Mūžizglītības programmas**” ietvaros atbilst mērķiem vai tos pārsniedz, izņemot pieaugušo izglītības apakšprogrammu (*Grundtvig*). *Erasmus* apakšprogramma, kas veicina mobilitāti un augstākās izglītības iestāžu sadarbību, 2012./2013. akadēmiskajā gadā īstenoja savu mērķi – *Erasmus* sniegtās iespējas izmantojušo studentu skaits sasniedza 3 miljonus, un 2013. gadā vien apmaiņas

⁸ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/index_en.htm

programmā piedalījās 250 000 studenti (+9 %), un 48 000 no šiem studentiem tika iekārtoti darbā uzņēmumos (+18 %). Tas veido 5 % no Eiropas augstskolu beidzēju kopskaita gadā. Saistībā ar kvalitāti jānorāda, ka 97 % bijušo *Erasmus* studentu uzskata, ka mācības ārvalstīs ir uzskatāmas par priekšrocību darba tirgū. *Erasmus Mundus* ietvaros īstenotā starptautiskā sadarbība ar valstīm, kas nav ES dalībvalstis, 2013. gadā veicināja ES izglītības un pētniecības sistēmu pievilcības palielināšanu pasaules mērogā. No 100 ES universitātēm, kuras saņēma labāko novērtējumu Šanhajas reitingā, 96 (pārsniedzot paredzēto mērķi – 93 universitātes) piedalījās *Erasmus Mundus* kopējās programmās. Tomēr kopējās dalības rādītāji laikposmā no 2009. līdz 2013. gadam ir zemāki par noteiktajiem mērķiem, un tas daļēji skaidrojams ar programmu sašaurināšanu attiecībā uz ASV un Kanādu, kas tika īstenota pēc ekonomikas krīzes.

CIP galīgajā novērtējumā tika norādīts, ka programma ir kļuvusi par būtisku inovāciju veicināšanas instrumentu, jo īpaši tāpēc, ka tā ir izstrādāta kā salīdzinoši atvērts process, kas neaprobežojas tikai ar vienkāršu pievēršanos tehnoloģiskajai attīstībai, bet nodrošina virzību uz līdzsvarotāku perspektīvu, kura vienlīdz lielā mērā ietver attīstības tendences gan pakalpojumu nozarē, gan rūpniecībā un kura ir saistīta ar produktiem tikpat cieši kā ar procesiem un uzņēmējdarbības modeļiem. Pašreizējā ekonomikas krīze ir uzsvērusi **CIP** galveno mērķu nozīmi, kā arī to, ka daudzas problēmas, kuru risināšanai **CIP** tika izstrādāta, joprojām ir būtiskas, tāpēc vēl jo svarīgāk ir turpināt attīstīt idejas, kas ir izrādījušās sekmīgas un apliecinājušas efektivitāti, piemēram, finanšu instrumenti.

Jau kopš paša programmas īstenošanas sākuma ir bijis liels pieprasījums pēc Konkurētspējas un inovāciju ietvarprogrammas finanšu instrumentiem, un ir izmantots viss piešķirtais budžets. Laikposmā līdz 2013. gada septembrim ar MVU garantiju (MVUG) instrumenta palīdzību tika izsniegti aizdevumi 275 113 uzņēmumu, un 340 MVU bija izmantojuši straujas izaugsmes un inovatīvu MVU mehānismu (*GIF*). Šķiet, ka par mērķi noteiktais atbalsta saņēmēju skaits tiks pārsniegts un ir īstenots mērķis atvieglot piekļuvi finansējumam jaunu MVU izveidei un to izaugsmes nodrošināšanai. Ir konstatēts, ka *GIF* instruments un MVUG aizdevumu un mikrokredītu daļa atbilst Eiropas MVU vajadzībām, jo tie nodrošina finansējuma pieprasījumu izpildi, kas citādi netiktu apmierināts, kā arī veicina jaunu MVU izveidi un to izaugsmi. Tiem ir spēcīgs sviras efekts. Attiecībā uz MVUG no Savienības budžeta piešķirts EUR 1 nodrošināja finansējumu EUR 32 apmērā, un attiecībā uz *GIF* – EUR 1 nodrošināja EUR 6,7 kapitāla ieguldījumu veidā.

CIP programma „Saprātīga enerģija Eiropai”, EEPEA, *TEN-T*, *Marco Polo* – ieguldījumu veikšana ilgtspējīgā izaugsme (Resursu ziņā efektīva Eiropa)

Būtisku sviras efektu veicināja arī **CIP** ietvaros īstenotā programma “Saprātīga enerģija Eiropai” (*CIP-IEE*). IEE projekti, kuru mērķis bija īstermiņa ietekmes radīšana, 2013. gadā no programmas saņēma EUR 42 miljonus. Tā rezultātā ik gadu tiks ietaupīti 165 000 tonnu fosilā kurināmā, novērsti 500 000 tonnu CO₂ emisiju, kā arī radīti ieguldījumi gandrīz EUR 500 miljonu apmērā. Šis sviras efekts apstiprina rezultātus, kas tika izklāstīti *IEE* galīgajā novērtējumā. Tajā tika secināts, ka programma bija atbilstoša un lietderīga, atbilda vajadzībām, problēmām un šķēršļiem saistībā ar ilgtspējīgas enerģijas problēmām Eiropā un tās ietvaros īstenotās darbības kopumā bija kvalitatīvas. Novērtējumā tika secināts, ka programma ir lietderīgs instruments un būtu jāturpina tās īstenošana.

Iniciatīva “BUILD UP Skills” — ar enerģētiku saistītas prasmes celtniekiem

Pateicoties iniciatīvai “BUILD UP Skills”, ko atbalsta CIP ietvaros īstenotā programma “Saprātīga enerģija Eiropai”, 30 valstu projekta komandas (ES 28 dalībvalstis + Norvēģija un bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika) pulcēja vairāk nekā 1600 organizāciju visā Eiropā, lai noteiktu stratēģijas celtnieku mācībām. Saskaņā ar sākotnējiem rezultātiem vairāk nekā 3 miljoniem amatnieku būtu vajadzīga prasmju uzlabošana saistībā ar atjaunojamiem energoresursiem vai Eiropas energoefektivitāti, lai īstenotu ES 20-20-20 mērķus enerģētikas jomā. Katrā valsts projektā tika noteikti galvenie šķēršļi darbaspēka mācībām un pamatpasākumi šo šķēršļu pārvarēšanai. Ir sākti otrā posma īstenošana, lai atbalstītu mācību shēmu izveidi vai uzlabošanu 21 valstī⁹.

Eiropas enerģētikas programmas ekonomikas atveseļošanai (EEPEA) ietvaros 2013. gadā tika pabeigts ievērojams skaits projektu, galvenokārt saistībā ar gāzi un elektroenerģiju. EEPEA finansējums gāzes vadu un elektrotīklu savienojumiem ir veicinājis iekšējā gāzes un elektroenerģijas tirgus integrāciju, un ir palielināta savienojumu jaudu. Programma ir ļoti būtiska, ņemot vērā Eiropadomes 2014. gada marta aicinājumu uzlabot savienojumus ar nomaļākām un/vai sliktāk savienotām vienotā tirgus daļām¹⁰. EEPEA veicināja pirmo lielo vēju parku izveidi tālu no krasta, dziļos ūdeņos. Programmas īstenošanas gaitā radās ar izmantoto tehnoloģiju sarežģītību saistītas problēmas (jo īpaši attiecībā uz jūras vēja enerģijas integrēšanu oglekļa dioksīda uztveršanā un uzglabāšanā), kā arī ar sabiedrības pretestību, publisko iepirkumu un piekļuvi ilgtermiņa finansējumam saistītas grūtības. Oglekļa dioksīda uztveršanas un glabāšanas apakšprogramma saskaras ar būtiskām neskaidrībām, kas apdraud tās sekmīgu īstenošanu. Komisija, izstrādājot jauno Eiropas energoinfrastruktūras regulu, ņēma vērā EEPEA īstenošanā gūtos secinājumus.

Eiropas Energoefektivitātes fonda (EEPEA ietilpstošs finanšu instruments) starpposma novērtējumā tika konstatēts, ka šis instruments sniedz pievienoto vērtību, nodrošinot ilgtermiņa finansējumu, stimulējot uz tirgu pamatotus un kvalitatīvus ieguldījumus un veicinot labāku izpratni par dinamiku energoefektīvā tirgū¹¹. Tam ir arī būtisks sviras efekts. Attiecībā uz katru ES piešķirto finansējumu EUR 100 apmērā citi ieguldītāji nodrošina vairāk nekā EUR 110.

TEN-T 2013. gada starpposma mērķis, kas paredzēja septiņu projektu darbības sākšanu, lielā mērā ir izpildīts. Papildus pieciem jau īstenotajiem prioritārajiem projektiem 2013. gadā tika pilnīgi sākti ātrgaitas dzelzceļa ass Parīze-Brisele-Ķelne-Amsterdama-Londona ekspluatācija un tika panākts ievērojams progress attiecībā uz pārējo projekta daļu, proti, dzelzceļa asi Berlīne-Verona/Milāna-Boloņa-Neapole-Mesīna-Palermo.

TEN-T otrā prioritārā projekta īstenošana

Otrā prioritārā ass ir Eiropā pirmais pārrobežu ātrgaitas pasažieru dzelzceļa pārvadājumu projekts, kas savieno Francijas, Beļģijas, Vācijas, Nīderlandes un Apvienotās Karalistes lielākās pilsētas. Tīkls “Parīze-Brisele-Ķelne-Amsterdama-Londona” nodrošina ievērojamus laika ietaupījumus, veicot pārbraucienus starp piecām valstīm, un tādējādi sniedz pasažieriem reālu alternatīvu gaisa pārvadājumu un auto transporta izmantošanai. Tas arī nodrošina uzlabotus savienojumus starp dažām no Eiropas svarīgākajām lidostām — Briseli, Frankfurti, Ķelni/Bonnu, Parīzes Charles de Gaulle lidostu un Amsterdamas Schiphol lidostu. Šis

⁹ Avots: Mazo un vidējo uzņēmumu izpildaģentūra (EASME).

¹⁰ Eiropadomes 2014. gada 20. un 21. marta secinājumi.

¹¹ SWD(2013)0457 final, 18.11.2013.

projekts ir īstenots, un saistībā ar to nepastāv neatrisinātas finanšu vai vides problēmas. Ātrgaitas līnija ievērojami uzlaboja savienojumu starp Apvienoto Karalisti un Eiropas kontinentālo daļu, un, pateicoties tai, tika būtiski samazināts pābrauciena laiks starp visblīvāk apdzīvotā Eiropas reģiona pilsētām. Šī līnija arī veicina intermodālu (dzelzceļa un gaisa transporta) pārvadājumu popularizēšanu, tādējādi palīdzot sasniegt ES transporta politikas mērķus.¹²

Turpretī **Marco Polo** programmas efektivitāte un apguve nav bijusi pilnīgi apmierinoša, lai gan tā ir nodrošinājusi ievērojamu kravu novirzīšanu uz citiem transporta veidiem, kas ir izteikta miljardos tonnkilometru. **Marco Polo I** programma īstenoja 46 % no plānotās pārejas¹³, un, lai gan **Marco Polo II** programmas projekti joprojām tiek īstenoti, domājams, ka programmas galīgie rezultāti atspoguļos līdzīgu tendenci. Šī situācija ir skaidrojama ar vairākiem cēloņiem, tostarp specifisko programmas struktūru un sarežģītajiem tirgus apstākļiem. Programma tika izstrādāta tā, lai aizsargātu valsts līdzekļus, tāpēc ar ieguldījumiem saistītais operacionālais risks bija jāuzņemas pašiem Eiropas uzņēmumiem. Uzņēmumi arī uzskatīja, ka programma ir pārāk sarežģīta. Turklāt, tā kā multimodāli pārvadājumi parasti ir saistīti ar lielākiem riskiem un tajos ir jāveic lielāki ieguldījumi nekā autotransporta pārvadājumu gadījumā, programmu spēcīgi ietekmēja ekonomikas krīzes sekas un no tā izrietošā transporta pārvadājumu apjoma samazināšanās. Tomēr, tā kā maksājumi tiek veikti, pamatojoties uz panāktajiem rezultātiem, programma joprojām nodrošina valsts finansējuma efektīvu izmantojumu, un aplēses liecina, ka viens ieguldīts eiro vides jomā sniedz ieguvumu EUR 13 apmērā (**Marco Polo I** programmas galīgais rezultāts). Tomēr kopumā, ņemot vērā programmas nodrošinātos rezultātus un mainīgo transporta politikas kontekstu, šī pieeja kravu autopārvadājumu pakalpojumiem paredzētajam ES finansējumam tiks pārtraukta.

***Galileo* and *GMES-Copernicus* – ieguldījumu veikšana ilgtspējīgā izaugsmē – “Rūpniecības politika globalizācijas laikmetam”**

Sniedzot ieguldījumu pamatiniciatīvas “Rūpniecības politika globalizācijas laikmetam” īstenošanā, Eiropas navigācijas satelītu sistēmas ***Galileo*** un **Eiropas Zemes novērošanas sistēmas *GMES-Copernicus*** ietvaros 2013. gadā notika pāreja no izstrādes uz darbības posmu. Tas ir būtisks solis, jo nodrošinās ES stratēģiski svarīgu infrastruktūru, lai izmantotu pakārtoto pakalpojumu lietojumu milzīgo aplēsto ekonomisko potenciālu.

Četri ***Galileo*** satelīti pirmo reizi veica autonomu atrašanās vietas noteikšanu. Visā pasaulē tika izvietotas vairākas Zemes stacijas. ***Galileo*** apstiprināšanas posms tika sekmīgi noslēgts 2013. gadā. ***Galileo*** zemes segmenta izvēršana tika turpināta saskaņā ar plānu, bet satelītu ražošanas procesā radās grūtības. Privātais satelītu konstruktors saskārās ar tehniskiem sarežģījumiem, un bija jāatliek divas plānotās satelītu palaišanas. Tas liecina par labas riska pārvaldības un visu iesaistīto pušu uzlabotas pārvaldības nozīmi. Pēc tehnisko problēmu novēršanas saistībā ar satelītiem tiek konsolidēts turpmākais satelītu palaišanas plāns.

¹² Avots: TEN-TEA aģentūra.

¹³ COM(2013)0278 final, 14.5.2013., un ERA Īpašais ziņojums Nr. 3/2013

Saistībā ar *GMES-Copernicus* jānorāda, ka darbu zemes novērošanas jomā pilnīgi sāka divi no sešiem *GMES-Copernicus* dienestiem (ārkārtas situāciju pārvaldība un zemes novērošana). Dati par ārkārtas dienestiem un zemes novērošanu *GMES* lietotājiem tagad ir pieejami bez maksas. *GMES* sākotnējo darbību (*GIO*) 2013. gada starpposma novērtējumā tika konstatēts, ka, lai gan budžeta ierobežojumu dēļ darbojās tikai divi dienesti, *GIO* šķiet efektīvs mehānisms pilnīgi funkcionālu pakalpojumu attīstībai¹⁴, *GMES* apliecinot pievienoto vērtību, ko sniedz tādu rezultātu sniegšana, kas nebūtu iegūstami tikai valsts līmenī.

GMES 2013. gadā sniedza vērtīgus pakalpojumus glābšanas grupām, kas piedalījās plūdu novēršanā Vācijā, Čehijas Republikā un Ungārijā un mežu ugunsgrēku dzēšanā Portugālē.

Ar izpildi saistītie darbības aspekti

Ir izskatīti dažādi 7. PP programmu īstenošanas aspekti.

Ieguvumi, ko sniedza 7. PP īstenošanas nodošana ārpalpojumu sniedzējiem, tika minēti divos novērtējumos. Eiropas Pētniecības padomes izpildaģentūras (*European Research Council Executive Agency – ERCEA*) darbības novērtējumā bija lēsts, ka pienākumu deleģēšana *ERCEA* laikposmā no 2009. gada līdz 2012. gadam sniedza ietaupījumu EUR 45 miljonu apmērā. Pētniecības izpildaģentūras novērtējumā tika apstiprināts, ka laikposmā no 2009. gada līdz 2012. gadam tika ietaupīti aptuveni EUR 106,4 miljoni.

Turklāt Eiropas Revīzijas palātas īpašajā ziņojumā¹⁵ tika sniegts darbības rezultātu novērtējums par to, vai Komisija ir nodrošinājusi 7. PP efektīvu izpildi. Palāta secināja, ka Komisija ir veikusi vairākus pasākumus, lai vienkāršotu noteikumus, bet ir iespējams panākt vairāk un daži 7. PP īstenošanas aspekti nav pietiekami saskaņoti. Šajā revīzijā tika secināts, ka galvenā uzmanība ir pievērsta izdevumu kvalitātes nodrošināšanai, mazāk – to efektivitātei. Palāta norādīja, ka procesi ir īsināmi vēl vairāk, un, lai gan dotācijas piešķiršanas (t. i., līgumu parakstīšanas) termiņš saīsinās, Septītās pamatprogrammas pirmajos piecos gados ir bijušas atšķirības dienestu starpā. Komisija pieņēma visus Revīzijas palātas ieteikumus, un lielākā daļa no tiem ir ņemta vērā, sagatavojot 7. PP turpinājuma programmu. Piemēram, lai nodrošinātu 7. PP saskaņotu īstenošanu un palīdzētu koordinēt un īstenot pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”, ir izveidots kopīgs atbalsta centrs, kura mērķis ir nodrošināt kvalitatīvus pakalpojumus tiesiskā atbalsta jomā, *ex-post* revīzijas, IT sistēmu un darbību, uzņēmējdarbības procesu, programmas informāciju un datus visiem pētniecības ĢD, izpildaģentūrām un kopuzņēmumiem (KU), kas īsteno pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”. Ir ieviests kopīgs reprezentatīvs *ex-post* kontroļu paraugs, kas aptver visas 7. PP daļas.

¹⁴ http://ec.europa.eu/enterprise/dg/evaluation/reports_en.htm

¹⁵ Eiropas Revīzijas palātas (ERP) Īpašais ziņojums (ĪZ) Nr. 2/2013.

2.1.2. KOHĒZIJA IZAUGSMEI UN NODARBINĀTĪBAI (1.B izdevumu kategorija)

Programmas mērķi un stratēģija “Eiropa 2020”

Izdevumu kategorija “Kohēzija izaugsmei un nodarbinātībai” aptver struktūrfondus, proti, Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF), Eiropas Sociālo fondu (ESF) un Kohēzijas fondu (KF). Kohēzijas politika ar tās piešķirumu EUR 349 miljardu apmērā veido 36 % no Savienības 2007.–2013. gada budžeta, un tas ir viens no redzamākajiem ES finanšu instrumentiem, kas izstrādāti ar mērķi būtiski veicināt nodarbinātību un izaugsmi Eiropā. ERAF un KF ar budžetu, kas pārsniedz EUR 270 miljardus, veido gandrīz 80 % no kopējā šīs izdevumu kategorijas budžeta, savukārt ESF piešķirums ir aptuveni EUR 75 miljardi.

Šie trīs fondi, uz kuriem attiecas dalīta pārvaldība, tiek izmantoti, īstenojot valsts vai reģionālajā līmenī pārvaldītas programmas. Šie fondi sniedz ieguldījumu visu stratēģijas “Eiropa 2020” mērķu īstenošanā.

Viens no galvenajiem **ERAF atbalsta** mērķiem bija uzņēmumu efektivitātes uzlabošana, palīdzot tiem veikt ieguldījumus jaunā tehnikā un aprīkojumā vai jaunu produktu izstrādē. ERAF daudzos ES reģionos tika izmantots arī nolūkā atbalstīt IKT izmantošanu MVU, digitālu instrumentu ieviešanu piekļuvei sabiedriskajiem pakalpojumiem un ieguldījumus platjoslas tīklos, lai uzlabotu piekļuvi internetam vai dažos gadījumos – nodrošinātu piekļuvi internetam vietās, kurās tas iepriekš nebija pieejams.

ERAF un KF arī turpināja sniegt atbalstu būtiskās ieguldījumu jomās, piemēram, saistībā ar transporta un vides infrastruktūras izstrādi, kā arī energoefektivitātes un lietderīga resursu izmantojuma veicināšanu.

ESF atbalstīto galveno jomu vidū ir darba tirgus integrācija gadījumos, kad dalībvalstis ir izmantojušas ESF, lai atbalstītu aktīvu darba tirgus politiku (ADTP). ES 12 dalībvalstīs, kurās ADTP budžets ir neliels (mazāks par 0,5 % no IKP), ADTP no ESF piešķirtie līdzekļi veido vairāk nekā pusi no kopējā ADTP finansējuma (54,1 % 2007.–2010. gadā).

Daudzas dalībvalstis savas ESF darbības vērta arī uz jaunizveidotiem uzņēmumiem, kurus dibinājuši bezdarbnieki un cilvēki no nelabvēlīgākā situācijā esošām grupām, kā arī uz darba ilgtspējību un kvalitāti tādiem uzņēmumu īpašniekiem, kuri ir pašnodarbinātas personas, un mikrouzņēmējiem. 17 dalībvalstis 2007.–2013. gada plānošanas perioda darbības programmās kā prioritāti ir iekļāvušas uzņēmējdarbību.

Saskaņā ar Komisijas apņemšanos piešķirt atbalstu no struktūrfondiem stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīvai “Eiropas platforma cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību”, tā ir atvēlējusi 20 % no ESF, lai sasniegtu mērķi palīdzēt vismaz 20 miljoniem cilvēku līdz 2020. gadam izklūst no nabadzības un sociālās atstumtības. Tomēr, kā apliecināja Komisijas veiktais novērtējums attiecībā uz progresu, kas panākts ceļā uz stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanu, šā mērķa izpilde būs sarežģīta, ņemot vērā apstākli, ka nabadzības un sociālās atstumtības apdraudēto cilvēku skaits ES (ieskaitot cilvēkus, kuru finansiālā situācija ir apdraudēta, kurus skar materiālā nenodrošinātība vai kuri dzīvo

bezdarbnieku mājssaimniecībā) pieauga no 114 miljoniem 2009. gadā līdz 124 miljoniem 2012. gadā¹⁶.

Programmas darbības rezultāti

Saskaņā ar valstu ziņojumiem par kohēzijas politikas programmu izpildi struktūrfondi ir bijuši galvenie instrumenti nodarbinātības saglabāšanai un bezdarba ierobežošanai.

ERAF intervences pasākumi, galvenokārt pateicoties **pētniecībai, inovācijām un MVU sniegtajam atbalstam**, palīdzēja radīt darbavietas. Uzraudzības dati liecina, ka laikposmā no 2007. gada līdz 2012. gadam saskaņā ar aplēsēm tika radīti 594 000 papildu darbavietu. Lielākais skaits paziņoto jauno darbavietu bija izveidotas Vācijā, Apvienotajā Karalistē, Spānijā, Itālijā un Polijā¹⁷. Visā ES ir īstenota virkne ERAF pasākumu, lai atbalstītu **uzņēmumus un to inovācijas spējas**. Novērtējuma rezultāti liecina, ka uzņēmumiem sniegtais atbalsts visu ERAF līdzfinansēto intervences pasākumu vidū ir galvenais darbavietu radīšanas avots¹⁸. Saskaņā ar jaunākajiem valsts gada īstenošanas ziņojumiem laikposmā līdz 2012. gada beigām ERAF atbalstu bija saņēmuši gandrīz 200 000 uzņēmumu, tostarp gandrīz 80 000 jauno uzņēmumu, un MVU tika radīti vairāk nekā 260 000 darbavietu¹⁹.

Laikposmā līdz 2012. gada beigām ERAF **ieguldījumi IKT** vairāk nekā 5 miljoniem cilvēku nodrošināja piekļuvi platjoslas tīkliem, un aptuveni puse šo cilvēku dzīvoja mazāk attīstītos reģionos. Tas palīdzēja samazināt digitālo plaisu, kas vairākās valstīs, jo īpaši ES-12 un ES-15 dienvidu dalībvalstīs, joprojām ir salīdzinoši plaša.

Dalībvalstis ziņo par progresu **Kohēzijas fonda un ERAF infrastruktūras ieguldījumu** īstenošanā, tomēr saistībā ar vairumu **transporta un vides infrastruktūras projektu**, jo īpaši ES-12 dalībvalstīs, rezultāti ir zemāki par noteikto mērķi.

Sasniegumu paraugs Igaunijā. ES līdzfinansētie dzelzceļa tīkla uzlabojumi laikposmā līdz 2012. gadam atsevišķās tīkla daļās ir nodrošinājuši ceļošanas laika samazinājumu 31 % apmērā, un ir noteikts mērķis līdz 2015. gada beigām to samazināt vēl vairāk, proti, par 45 %²⁰.

Transporta nozarē 2007.–2013. gadā ceļu infrastruktūrai, tostarp *TEN-T* un valsts, reģionālajiem un vietējas nozīmes ceļiem, ir plānots piešķirt aptuveni EUR 42 miljardus. Dzelzceļa infrastruktūrai, tostarp *TEN-T* projektiem, plānots piešķirt EUR 23 miljardus.

¹⁶ COM(2014)130/2 final, 19.3.2014.

¹⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/impact/index_en.cfm#1

¹⁸ Skatīt ekspertu novērtējuma tīkla sintēzes ziņojumu “Darbavietu radīšana kā ERAF programmu rezultātu rādītājs”

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/eval2007/job_creation/evalnet_task1_job_creation_synthesis.pdf

¹⁹ http://ec.europa.eu/regional_policy/impact/index_en.cfm#1

²⁰ Skatīt valsts 2013. gada ziņojumu sintēzi “Ekspertu novērtējuma tīkls par kohēzijas politikas īstenošanu 2007.–2013. gadā”:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/eval2007/2013_eeen_task2_synthesis_final.pdf

Pateicoties lielajam piešķirtajam finansējumam, transporta nozarē ir panākti atsevišķi būtiski rezultāti, jo īpaši saistībā ar esošo dzelzceļa līniju uzlabojumiem, – ir rekonstruēti vai modernizēti vairāk nekā 2300 km gari dzelzceļa līniju posmi. Ir rekonstruēti arī vairāk nekā 30 000 km gari autoceļu posmi. Tomēr jaunu dzelzceļu līniju izbūve Kohēzijas fonda valstīs ievērojami atpaliek no plāna, un līdz šim izbūvēti tikai 59 km no 253 km. Ir konstatēti sarežģījumi saistībā ar neapmierinošu projektu izstrādi, ierobežotām administratīvajām spējām, izpildes grūtībām un kavējumiem Polijā, iepirkuma problēmām Rumānijā un Slovēnijā, kā arī ilgām telpiskās plānošanas procedūrām Slovēnijā.

Vides jomā, kurai programmas ietvaros 2007.–2013. gada periodam ir piešķirti gandrīz EUR 50 miljardi, daudzās dalībvalstīs ir radušies kavējumi vides nozares projektu īstenošanā, jo īpaši gadījumos, kad ieguldījumi tiek pārvaldīti pašvaldības līmenī. Izplatītākās problēmas ir saistītas ar publisko iepirkumu, plānošanas procedūrām un ierobežotām projektu pārvaldības spējām, kā arī dažos gadījumos – ar nepietiekamu līdzfinansējumu ekonomiskās lejupslīdes turpināšanās dēļ. Īpaši sarežģījumi ir konstatēti Bulgārijā, kur izmaksu atlīdzināšanas likme ūdensapgādes nozarē sasniedza tikai 11 %, kas nozīmē, ka rezultāti ievērojami atpaliks no paredzētajiem mērķiem, un sarežģījumi ir atklāti arī Rumānijā. Lai novērstu šos trūkumus, Komisija ir pieprasījusi nopietnas nozares un organizatoriskās reformas, mudinot izmantot visus tehniskā atbalsta resursus, kas pieejami no dažādām starptautiskajām finanšu iestādēm.

Sasniegumu paraugi.

Itālija. ERAF līdzfinansēto projektu īstenošanas rezultātā tika uzlabots notekūdeņu attīrīšanas pakalpojums, kas konverģences reģionos tiek sniegts vairāk nekā 1 miljonam cilvēku jeb 13 % no kopējā iedzīvotāju skaita un gandrīz 40 % no kopējā iedzīvotāju skaita Sicīlijā un Bazilikatā, kur tika izmantota lielākā daļa ieguldījumu.

Malta. Pateicoties ar ES finansējuma atbalstu uzceltajai Dienvidu notekūdeņu attīrīšanas iekārtai, kas spēj attīrīt 80 % no salā radītajiem notekūdeņiem, piekrastes ūdeņu statuss dienvidos tika paaugstināts no 3. klases uz 1. klasi, un Malta ir pirmā Vidusjūras reģiona valsts, kas attīra visus notekūdeņus pirms to novadīšanas Vidusjūrā.

Enerģētikas jomā, kuras ietvaros ar atjaunojamajiem energoresursiem (vējš, saules enerģija, biomasas, hidroelektriskā un ģeotermālā enerģija) saistītiem projektiem paredzētie ERAF un KF programmu piešķirumi 2007.–2013. gadam sasniedz aptuveni EUR 4,5 miljardus, laikposmā līdz 2012. gadam papildu iespējas ražot elektrību, izmantojot atjaunojamās enerģijas avotus, jau bija palielinātas par 2 400 MW. Turklāt daudzdzīvokļu namos un sabiedriskajās ēkās ir plānots veikt ieguldījumus aptuveni EUR 6 miljardu apmērā, un ir plānots, ka laikposmā līdz 2015. gada beigām tiks iegūti pierādījumi novērtējuma veikšanai par šo ieguldījumu efektivitāti.

Sasniegumu paraugs Austrijā. Atbalstīto projektu īstenošanas rezultātā 55 staciju, kuras izmanto biodegvielu, ražošanas jauda tika palielināta par 89 MW jeb 20 %, nodrošinot siltumnīcefekta gāzu emisiju samazinājumu, kas ir līdzvērtīgs 33 000 automašīnu radītā CO₂ apjomam.

ERAF arī veic ieguldījumus **sociālajā infrastruktūrā** tādās jomās kā izglītība, veselības un bērnu aprūpe un mājokļu nodrošinājums, kas papildina ESF finansētos “maigos” pasākumus. Jaunajās dalībvalstīs ERAF sociālās infrastruktūras ieguldījumi daudzos gadījumos ir vienīgais resurss valsts pakalpojumu modernizēšanai un reformēšanai, savukārt ES-15 dalībvalstīs tas parasti ir papildu resurss.

Liela daļa 2007.-2013. gada periodam paredzēto ESF ieguldījumu ir vērsti uz nodarbinātības pieejamības uzlabošanu – šim mērķim ir plānots piešķirt gandrīz EUR 23 miljardus. Pieejamajos pamatīgajos pētījumos minētie konstatējumi²¹ apliecina, ka ar ESF intervences pasākumiem ir saistītas ievērojamas faktiskās atšķirības nodarbinātības un bezdarba jomā. Piemēram, ir konstatēts, ka salīdzinājumā ar kontroles grupām ir lielāka varbūtība, ka darbu atradīs personas, kas piedalās ESF atbalstītos intervences pasākumos, un atsevišķi pierādījumi liecina, ka šī ietekme ir izteiktāka attiecībā uz nelabvēlīgākā situācijā esošām cilvēku grupām. Valstu īstenošanas ziņojumos ir norādīts, ka 2,4 miljoni cilvēku, kuri ir piedalījušies ESF atbalstītajās darbībās, atrada darbu 6 mēnešu laikā pēc intervences pasākuma īstenošanas. Aplēses liecina, ka laikposmā līdz 2012. gada decembra beigām vairāk nekā 5,7 miljoni darba atrašanas gadījumu bija saistīti ar ESF atbalstu. Vairākos novērtējumos ir izcelti arī ar “maigie” rezultāti, kas ir saistīti ar ESF intervences pasākumiem attiecībā uz piekļuvi nodarbinātībai, tostarp personu iespēju nodrošināšanu darba meklējumos un motivēšanu iesaistīties darba tirgū.

ESF ekspertu novērtējuma tīkla galīgajā ziņojumā par ESF sekmēm 2007.-2013. gadā ir ziņots, ka ievērojami rezultāti ir panākti arī saistībā ar **jaunizveidotajiem uzņēmumiem un personām, kas dažās dalībvalstīs kļūst par pašnodarbinātām personām**, šajā jomā nodrošinot gandrīz 550 000 sekmīgus gadījumus. Politikas jomā, kas ir īpaši vērsta uz **piemērošanās spēju palielināšanu**, ir reģistrēti vairāk nekā 13,1 miljoni dalībnieku, un lielāko grupu (vairāk nekā 8,5 miljoni cilvēku) veido darba ņēmēji, turklāt gandrīz 847 000 no tiem ir pašnodarbinātas personas, apliecinot ESF atbalsta nozīmi jaunizveidotiem uzņēmumiem pielāgošanās politikas jomā, kurā aptuveni EUR 13 miljardi ir paredzēti darba ņēmēju, sabiedrību, uzņēmumu un uzņēmēju piemērošanās spēju uzlabošanai laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam.

Vairumā dalībvalstu **jaunieši** no ESF atbalsta gūst vairāk nekā proporcionālu labumu; viņu īpatsvars ESF dalībnieku vidū pārsniedz 30 % – 50 % Vācijā un gandrīz 40 % Ungārijā, Francijā un Dānijā. Turpretī Zviedrijā, Portugālē un Kiprā šis rādītājs ir zemāks par 15 %, atspoguļojot valsts politiskos lēmumus.

Novērtējumos ir norādīts, ka ESF atbalsta saņēmēji augstu vērtēja saņemto pakalpojumu vai palīdzību, un ir pierādījumi, kas apliecina, ka ESF intervences pasākumi **cilvēkresursu atbalstam** uzņēmumos, kas saskaras ar darbinieku atlaišanu vai darbības mēroga samazināšanu plašākā nozīmē, ir palīdzējuši šajās struktūrās stabilizēt nodarbinātības līmeņus. Tomēr, neraugoties uz ievērojamiem ieguldījumiem esošo darbinieku prasmju uzlabošanā un kvalifikācijas nodrošināšanā, nav pierādījumu par ietekmi uz ražīgumu katrā uzņēmumā vai pozitīvu ietekmi uz to pašu peļņu un darba mobilitāti.

ESF intervences pasākumi arī ir snieguši atbalstu **sociālās iekļautības politikas virzieniem** (ieviešot aktīvas iekļautības stratēģijas, sociālo ieguldījumu pieejas un sociālo budžetu efektīvāku un lietderīgāku izmantojumu), lai palīdzētu grupām ar apgrūtinātāku piekļuvi darba tirgum (piemēram, jauniešiem, vientuļajiem vecākiem, migrantiem vai vecāka

²¹ ESF ekspertu novērtējuma tīkls – Galīgais sintēzes ziņojums par galvenajiem ESF panākumiem, 2007.-2013. gads

gadagājuma cilvēkiem). ESF ir finansējis arī sociālo pakalpojumu pilnveidi, sniedzot atbalstu labākas kvalitātes un pieejamības nodrošināšanai nelabvēlīgākā situācijā esošām grupām, piemēram, Latvijā, Rumānijā un Spānijā. Laikposmā no 2007. līdz 2013. gada aptuveni EUR 13 miljardi no ESF ir paredzēti nelabvēlīgākā situācijā esošu personu sociālās iekļaušanas uzlabošanai. Lai gan lielākajā daļā ESF ekspertu novērtējuma tīkla ziņojumu par valstīm ES finansējuma rezultāti sociālās iekļautības politikas jomā ir novērtēti kā minimāli efektīvi, ar sociālās iekļautības intervences pasākumiem saistīto darba atrašanas gadījumu skaits ir ievērojams – reģistrēti vairāk nekā 164 000 gadījumu (vairums gadījumu reģistrēti Spānijā). Šajā ES finansējuma jomā ir īpaši sarežģīti skaidri noteikt to, kādā mērā finansētie pasākumi veicina vispārējo politikas mērķu sasniegšanu. Sociālās iekļautības un izglītības jomas galvenokārt ietilpst valsts kompetencē, un sociālās iekļautības jomā veikto ieguldījumu fokuss dalībvalstīs atšķiras, tādējādi sarežģījot intervences pasākumu sniegtās pievienotās vērtības noteikšanu.

Kopumā tiek sagaidīts, ka 2007.-2013. gada kohēzijas politikas programmas vismaz līdz 2015. gada beigām turpinās nodrošināt darbavietu radīšanu un viedu, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi. Attiecībā uz pagājušo DFS programmu darbības rezultātu *ex-post* novērtējums vēl tiks sagatavots, un šajā gadījumā tas ir jāpabeidz līdz 2015. gada beigām. Tikai pēc šā novērtējuma sagatavošanas būs iespējams sniegt skaidrāku pārskatu par programmu sniegto ieguldījumu to vispārējo mērķu sasniegšanā.

Ar izpildi saistītie darbības aspekti

Kopš ekonomikas lejupslīdes sākuma Komisija ir pieņēmusi virkni pasākumu, lai paātrinātu kohēzijas politikas īstenošanu ar mērķi nodrošināt visu resursu pilnīgu izmantošanu dalībvalstu un reģionālo ekonomikas atveseļošanas pasākumu atbalstam un ES līdzfinansēto intervences pasākumu saskaņošanai ar stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem. Pēdējo gadu laikā sākotnējos programmas plānos ir veikti svarīgi izmaiņu veidi – tematiskā pārplānošana un mērķtiecīgi samazinājumi valsts līdzfinansējuma prasībās.

Vairāk nekā EUR 45 miljardi jeb 13% no kopējā līdzekļu apjoma līdz 2013. gada beigām tika **pārnesti** no vienas tematiskās jomas uz citu, lai atbalstītu akūtākās vajadzības un stiprinātu konkrētus intervences pasākumus. Saistībā ar ieguldījumu tematiskajām jomām izmaiņas ir radījušas līdzekļu pieaugumu inovācijām un pētniecībai un izstrādei, vispārējam uzņēmumu atbalstam, ilgtspējīgai enerģētikai, sociālajai infrastruktūrai, ceļiem un darba tirgum, tostarp jauniešu nodarbinātībai. Šīs izmaiņas ir saskanīgas ar stratēģiju “Eiropa 2020”, un tās tiek ieviestas, reaģējot uz vajadzību lielāku ES finanšu instrumentu uzmanību veltīt šiem tematiem.

Turklāt Komisija apstiprināja valsts **līdzfinansējuma prasību samazinājumu** atsevišķām dalībvalstīm (ES, GR, IE, IT, LT un PT, un mazākā mērā BE, FR un UK) 2011. un 2012. gadā. Tā rezultātā ir prasība attiecībā uz valsts izdevumiem ir samazināta no EUR 143 miljardiem līdz EUR 118 miljardiem, t. i., par 18 %, un tas tika izdarīts, ņemot vērā apstākli, ka valstu budžeti saskārās ar spiedienu un, mazinot slogu uz valsts finansēm, būtu iespējams faktiski pabeigt jau sāktu ieguldījumu veikšanu.

Lai vēl vairāk palielinātu ES finansējuma pievienoto vērtību un demonstrētu redzamākus rezultātus, Komisija arī ir strādājusi, lai veicinātu un atvieglotu **ESF un ERAF ieguldījumu**

integrētu izmantošanu. Vairākas dalībvalstis jau ir pieņēmušas lēmumu piemērot integrētu pieeju tādās galvenajās sociālās iekļautības jomās kā pāreja no institucionālas bērnu aprūpes uz tādu bērnu aprūpi, kuru nodrošina kopiena, kā arī nelabvēlīgos apstākļos esošu kopienu, piemēram, romu, integrāciju.

Turklāt Komisija ņēma vērā četros Eiropas Revīzijas palāta tematiskos ziņojumos sniegtos svarīgākos ieteikumus saistībā ar ERAF/KF programmu intervences jomām, proti, energoefektivitāti, pašvaldību atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras projektiem, degradētām rūpnieciskajām un militārajām teritorijām un ceļiem.²² Visos četros ziņojumos tika secināts, ka gaidītie rezultāti bija sasniegti un projekti tika īstenoti saskaņā ar plānu, tomēr bija pieļauti atsevišķi kavējumi un izmaksu pārsniegšanas gadījumi. Palātas ieteikumos bija atzīta vajadzība, nosakot ieguldījumu prioritātes, lielāku uzmanību veltīt projektu efektivitātei, lietderībai un saimnieciskumam, veikt stingrāku vajadzību analīzi projektu atlases procesā, kā arī nodrošināt uzlabotus un pārredzamus rezultātus rādītājus. Tiesiskais regulējums attiecībā uz 2014.-2020. gadu sniedz Komisijai iespēju īstenot dažus no Palātas galvenajiem ieteikumiem, proti, nodrošināt lielāku uz rezultātiem vērstu uzmanību attiecībā uz līdzfinansētām programmām ar saikni starp vienotā stratēģiskā satvara galvenajiem pasākumiem un valstīm adresētiem ieteikumiem Eiropas pusgada ietvaros, ar dalībvalstīm noslēgtus partnerības nolīgumus, kas ietvers atšķirību un attīstības vajadzību analīzi, *ex-ante* nosacījumus, kā arī gada pārskatu sniegšanu par rezultātu rādītājiem prioritārās ass līmenī, pamatojoties uz kopīgu rādītāju definīciju.

2.1.3. DABAS RESURSU SAGLABĀŠANA UN APSAIMNIEKOŠANA (2. izdevumu kategorija)

Programmas mērķi un stratēģija “Eiropa 2020”

Otrā izdevumu kategorija aptver atbalstu lauksaimniecībai, lauku attīstībai, zivsaimniecībai un videi, un tā 2007.-2013. gada periodā veidoja 43 % no ES izdevumiem. Lielākā daļa resursu (34 % no kopējiem ES izdevumiem) ir piešķirta lauksaimniekiem paredzētajam tiešajam atbalstam kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) ietvaros. Galvenais instruments, kas nodrošina finansējumu kopējai zivsaimniecības politikai, ir Eiropas Zivsaimniecības fonds. Videi paredzētais finansējums tiek nodrošināts ar instrumenta *LIFE+* starpniecību.

KLP mērķis ir veicināt viedu, ilgtspējīgu un iekļaujošu ES lauksaimniecības un lauku apvidu izaugsmi atbilstīgi stratēģijai “Eiropa 2020”. To veido divi komponenti jeb “pīlāri”: 1) ar tirgu saistīti izdevumi un tiešie maksājumi lauksaimniekiem un 2) lauku attīstība.

Kopējās zivsaimniecības politikas (KZP) mērķis ir nodrošināt, lai zivsaimniecības un akvakultūras nozarē veiktās darbības ilgtermiņā būtu ekoloģiski ilgtspējīgas un to pārvaldība būtu saskanīga ar mērķiem, kas paredz ekonomisku, sociālu un ar nodarbinātību saistītu ieguvumu sasniegšanu un pārtikas pieejamības veicināšanu. Ar Eiropas

²² Īpašais ziņojums Nr. 20/2012; Īpašais ziņojums Nr. 21/2012; Īpašais ziņojums Nr. 23/2012; Īpašais ziņojums Nr. 5/2013.

Zivsaimniecības fonda (EZF) starpniecību ES nodrošina finansiālu atbalstu zivsaimniecības nozarei (tostarp visām zivsaimniecības un akvakultūras produktu ražošanas, pārstrādes un tirdzniecības darbībām) un no zivsaimniecības atkarīgo zonu ilgtspējīgu attīstību.

LIFE+ finansēto projektu gada budžets ir aptuveni EUR 300 miljoni, un to mērķis ir pārbaudīt vai demonstrēt jaunas pieejas vai piemērot paraugprakses tādu problēmu risināšanai, kas ir saistītas ar vidi vai klimata pārmaiņām. Sniedzot atbalstu stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanā, programmas dabas un bioloģiskās daudzveidības komponents veicina darbības, kas sniedz ieguldījumu bioloģiskās daudzveidības izzušanas apturēšanu vai, ja iespējams, apvēršanu, savukārt programmas vides komponents veicina resursu izmantojuma ziņā efektīvu, klimatam draudzīgu ekonomiku, piedāvājot uzņēmumiem, jo īpaši MVU, iespēju pārbaudīt jaunās tehnoloģijas un metodikas pirms to ieviešanas ražošanas ķēdē. Informācijas komponenta ietvaros tika līdzfinansēti projekti, kas ir saistīti ar komunikāciju un informētības uzlabošanas kampaņām par vidi, dabas aizsardzību un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas jautājumiem.

Programmas darbības rezultāti

Dati apliecina, ka **tiešais atbalsts lauksaimniekiem (KLP pirmā pīlāra ietvaros)** stabilizē lauku saimniecību ieņēmumus un tādējādi veicina lauku saimniecību ekonomisko dzīvotspēju. Tiešie maksājumi 2012. gadā vidēji veidoja gandrīz pusi no ģimenes lauku saimniecību ienākumiem (48 %). Lai gan 2013. gadā faktiskie lauksaimniecības sniegtie ienākumi uz darbinieku ES 28 dalībvalstīs samazinājās par 1,3 %, aizvadīto desmit gadu laikā tie ir palielinājušies aptuveni par 30 %. Samazinājums 2013. gadā galvenokārt skaidrojams ar lauksaimnieciskās ražošanas līdzekļu iegādes cenu lielāku pieaugumu reālajā izteiksmē (+0,7 %), kamēr lauksaimniecības produktu pārdošanas cenas ir bijušas stabilas.

KLP reformas laikposmā kopš 1992. gada ir stiprinājušas ES lauksaimniecības orientāciju uz tirgu un samazinājušas izdevumus par eksporta kompensācijām un valsts intervenci. Subsidētā eksporta īpatsvars attiecībā pret kopējo eksporta apjomu ir samazinājies no 1,9 % 2007. gadā līdz 0,1 % 2012. gadā. Lauksaimniecības produktu tirdzniecības plūsmu vērtība starp ES un pārējām pasaules valstīm ir palielinājusies no EUR 80 miljardiem 2008. gadā līdz vairāk nekā EUR 120 miljardiem 2013. gadā.

2013. gadā tika veikti vairāki novērtējumi par dažādiem KLP elementiem.

Novērtējumi, kas tika veikti par Eiropas skolu piena shēmu²³ un KLP pasākumiem biškopības nozarē²⁴, apstiprināja piemēroto instrumentu atbilstību politikas mērķu sasniegšanai, kā arī ES pievienoto vērtību, un tajos tika sniegti atsevišķi ieteikumi par turpmākiem uzlabojumiem attiecībā uz papildināmību ar saistītām shēmām un iniciatīvām. Eiropas skolu piena shēma tika novērtēta kā piemērots instruments piena patēriņa palielināšanai

²³ http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/market-and-income-reports/school-milk-scheme-2013_en.htm

²⁴ http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/market-and-income-reports/apiculture-2013_en.htm

bērnu vidū un tādējādi – to ēšanas paradumu uzlabošanai. Vairums dalībvalstu norādīja, ka shēma bija galvenais stimuls skolu piena shēmas sākšanai un ieviešanai šajās dalībvalstīs. Attiecībā uz bišu un biškopības pasākumiem novērtējumā tika secināts, ka tie ir pozitīvi ietekmējuši biškopju ražīgumu un peļņu, kā arī medus ražošanas līmeņu stabilizēšanu ES augošo ražošanas izmaksu, bišu izdzīvošanas apdraudējuma un trešo valstu radītās spēcīgās starptautiskās konkurences kontekstā.

Tiešā atbalsta strukturālās ietekmes novērtējumā²⁵ tika izvērtēts, kā izmaiņas, kas tika ieviestas ar 2003. gada reformu, tostarp atbalsta atsaistīšana no ražošanas, ietekmēja tādus aspektus kā Eiropas lauku saimniecību darbaspēka, kapitāla un uzņēmējdarbības stratēģijas. Novērtējumā tika konstatēta netieša ietekme, piemēram, lauku saimniecību ekonomiskā izmēra palielināšanās un lielāka specializācija. Turklāt atsaistīšana ir veicinājusi orientācijas maiņu, pievēršoties ienesīgākai ražošanai. Novērtējumā tika secināts, ka reforma un jo īpaši atbalsta atsaistīšana kopā ar citiem faktoriem varētu būt veicinājusi darbaspēka izmantošanas intensitātes mazināšanos.

Valsts un reģionālo starpposma novērtējumu sintēzes ziņojumā²⁶, kas tika publicēts 2013. gadā, tika noteikts **lauku attīstības pasākumu (KLP otrā pīlāra ietvaros) īstenošanas progress un ietekme 2007.-2013. gadā**. Tā pamatā bija novērtējumi, kurus dalībvalstis veica 2010. gadā, un šajā ziņojumā tika secināts, ka lauku attīstības politikas pasākumu ieviešana ir bijusi lēnāka nekā plānots, un ir ziņots tikai par salīdzinoši neliela pasākumu skaita netraucētu ieviešanu. Visātrāk tika ieviesti pasākumi, uz kuriem attiecās mazāk tehnisko prasību un kuru īstenošana vislielākajā mērā bija iepriekšējā periodā veiktā darba turpinājums. Tika novērtēta arī lauku attīstības pasākumu ietekme ekonomikas, vides un sociālajā/dzīves kvalitātes jomā, bet bija grūti veikt ticamus secinājumus par vispārējo ietekmi, jo programmas īstenošana turpināsies līdz 2015. gada beigām. Ekonomiskās ietekmes jomā aptuveni divās trešdaļās ziņojumu bija konstatēta faktiski pozitīva ietekme uz izaugsmi un nodarbinātības radīšanu. Dažos ziņojumos tika secināts, ka ir nodrošināta pozitīva ietekme uz vidi, bet lauku attīstības programmu ietekme uz vidi reti ir izteikta kvantitatīvā veidā. Ar dzīves kvalitāti saistītie pasākumi saņēma augstu novērtējumu lauku kopienās, bet tika secināts, ka tos ir grūti novērtēt.

Tā kā programmas īstenošana tiks turpināta līdz 2015. gadam, skaidra pārskata sniegšana par lauku attīstības pasākumu nodrošināto ieguldījumu būs iespējama tikai tad, kad tiks pabeigta lauku attīstības *ex-post* novērtējumu sintēze par 2007.-2013. gadu (2017. gadā). Starpposma novērtējumi tika publicēti pārāk agrīnā programmu dzīves cikla posmā, lai pamatotu uzticamu vispārēju novērtējumu par lauku attīstības politikas ietekmi un rezultātiem. Tomēr tie nodrošina informāciju par programmās īstenošanu.

Šajā posmā pieejamie dati par lauku attīstības programmas īstenošanas progresu sniedz nepilnīgu ainu. Piemēram, līdz šim labumu no programmas atbalstītajiem uzlabotajiem

²⁵ http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/market-and-income-reports/structural-effects-direct-support-2013_en.htm

²⁶ http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/rural-development-reports/synthesis-mte-2007-2013_en.htm

pakalpojumiem lauku apvidos ir guvuši 83 miljoni cilvēku (94 % no mērķa). Izmantojot atbalstu, ir atjaunoti 34 000 ciematu, pārsniedzot galīgo mērķi (27 000 ciemati), kas bija jāsasniedz līdz perioda beigām. No otras puses, lai gan pieejamajos ziņojumos ir minēts, ka lauku attīstības pasākumu ietvaros ir radīti 45 000 darbavietu, tas veido 19 % no galīgā mērķa; līdzīgā kārtā līdz šim ir atbalstīti 36 000 no plānotajiem 77 000 mikrouzņēmumiem²⁷.

Kopējās zivsaimniecības politikas (KZP) jomā zvejas darbību izbeigšana ir galvenais instruments, lai nodrošinātu zvejas jaudas un resursu līdzsvaru. Laikposmā no 2007. gada janvāra līdz 2013. gada maijam, izmantojot Eiropas Zivsaimniecības fonda finansējumu, metāllūžņos tika nodoti vairāk nekā 4 000 zvejas kuģu²⁸, un tas veicināja ievērojamu flotes izmēra samazināšanu. Tomēr EZF retrospektīvā izvērtējumā par zvejas kuģu nodošanu metāllūžņos un zvejas darbību pārtraukšanas pasākumiem bija izcelts, ka spēkā esošās programmas zvejas kuģu nodošanai metāllūžņos nav pietiekami efektīvas un lietderīgas, lai nodrošinātu ES zvejas flotu un resursu līdzsvaru²⁹. Attiecībā uz zvejas darbību pārtraukšanas shēmām novērtējumā tika secināts, ka valsts finansējums ir bijis noderīgs shēmas politiskās pieņemamības nodrošināšanai, nevis zvejas apjoma faktiskai samazināšanai.

EZF atbalsts akvakultūrai un zivsaimniecības un akvakultūras produktu apstrādei ir ļoti būtisks. Abām minētajām nozarēm atvēlētais finansējums kopā veido gandrīz vienu trešdaļu EZF saistību. Abas nozares ir ienesīgas, lai gan ražošanas apjoma ziņā ES akvakultūra nepaplašināšanās. Apstrādes jomā pieaug gan ražošanas apjoms, gan vērtība.

Nodarbinātība akvakultūras nozarē pilnslodzes ekvivalenta izteiksmē ir stabila. Nepilnas slodzes darbavietas tiek aizstātas ar pastāvīgākām pilnas slodzes darbavietām. Šī iemesla dēļ EZF ieguldījums darbavietu radīšanā šķiet ierobežots, lai gan minētās nozares attiecīgajiem darba ņēmējiem ir būtiskas. Turklāt ES akvakultūra kļūst arvien kapitālietilpīgāka, un šo procesu papildina EZF ietvaros sniegtais valsts atbalsts. Attiecībā uz apstrādi EZF ietekme uz darbavietām ir neliela – laikposmā no 2007. līdz 2010. gadam ir izveidotas vairāk nekā 3 400 darbavietas³⁰.

EZF finanšu atbalstu no zivsaimniecības atkarīgajām kopienām ir īstenojušas zivsaimniecības vietējās rīcības grupas (*fisheries local action group – FLAG*). Nesen veiktā pētījumā ir lēsts, ka šīs grupas laikposmā no 2010. līdz 2013. gadam ir izveidojušas vismaz 7 300 darbavietu, un ir saglabāti 12 500 darbavietu. Ir izveidoti vairāk nekā 200 jauni uzņēmumi.

²⁷ Apkopotie uzraudzības dati par 2007.-2012. gadu, kas sniegti lauku attīstībai veltītajos 2012. gada progresa ziņojumos.

²⁸ Informācija, ko dalībvalstis sniegušas pēc Komisijas pieprasījuma saskaņā ar 40. pantu Komisijas 2007. gada 26. marta Regulā (EK) Nr. 498/2007, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus par to, kā īstenot Padomes Regulu (EK) Nr. 1198/2006 par Eiropas Zivsaimniecības fondu.

²⁹ http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/studies/cessation/index_en.htm

³⁰

http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/studies/eff_evaluation/eff_evaluation_synthesis_en.pdf

Piemērs. FLAG projekti sniedz ekonomisku stimulu tradicionālajiem zivsaimniecības uzņēmumiem reģionā

"Fisch vom Kutter" ir neliela mēroga inovatīvs projekts, kas aptver 21 zivsaimniecības uzņēmumu Baltijas jūras piekrastes aktīvajā reģionā. Ar EZF atbalstu šie uzņēmumi ir izveidojuši reģionā nozvejoto zivju tiešās pārdošanas sistēmu. Izmantojot dinamisku tīmekļa vietni, zvejnieki, kas atrodas jūrā, ar īsziņas palīdzību nosūta uz tīmekļa vietni informāciju par savu lomu un prognozēto atgriešanās laiku krastā. Tas klientiem ļauj redzēt, kur, kad un kādas svaigas zivis viņi var iegādāties tieši no laivas, kad tā iebrauc ostā. Iesaistītie zvejnieki par savām zivīm saņem augstākas cenas. Daži no zivsaimniecības uzņēmumiem ir izstrādājuši arī papildu pasākumus, paplašinot savu produktu klāstu (piemēram, kūpinot un sagatavojot daļu loma), un ziņo par patērētāju skaita pieaugumu 30 līdz 50 % apmērā.

Programmas **LIFE** instrumenta *ex-post* novērtējumi projekta līmenī apliecināja, ka **LIFE** dabas programma ir bijusi ļoti svarīga atbalsta nodrošināšanā ES dabas saglabāšanas politikai, jo īpaši saistībā ar putnu un dzīvotņu direktīvu un tīkla *Natura 2000* īstenošanu. Dabas projektu ietvaros īstenotie pasākumi vairumā gadījumu ir efektīvi, un to ietekme un ilgtspēja ir liela. Pateicoties programmas **LIFE** dabas projektiem, pasaules apdraudētākās kaķu sugas – lbērijas lūšu – populācija Spānijā ir trīskāršojusies, un tiek veikti sagatavošanās darbi, lai šo sugu atkal ieviestu Portugālē. Turklāt dabas saglabāšanas vajadzībām ir rezervēta zeme 13 000 ha platībā.

Tādi projekti kā "Icarre 95" programmas **LIFE** vides komponenta ietvaros ir apliecinājuši patiesu "cradle-to-cradle" ražošanas metožu potenciālu, ar kuru palīdzību nākotnē tiks stimulēta pārstrādājamu materiālu efektīva izmantošana rūpnieciskajā ražošanā. Citi projekti, piemēram, projekts "No jumta līdz ceļam" ("From Roof to Road"), palīdzēja izveidot resursu izmantojuma ziņā efektīvu uzņēmumu, šajā gadījumā izmantojot no veciem jumta segumiem iegūtu bitumenu ceļu segumu sagatavošanā. Attiecībā uz programmas informācijas komponentu **LIFE+** galīgajā novērtējumā tika apstiprināts, ka programmai bija arī liela nozīme informētības, labas pārvaldības un sabiedrības līdzdalības uzlabošanā ar ES vidi saistītos jautājumos.

Ar izpildi saistītie darbības aspekti

Dabas resursu saglabāšanas un apsaimniekošanas jomā Eiropas Revīzijas palāta publicēja vairākus īpašos ziņojumus saistībā ar jautājumiem, kas attiecas uz programmas izstrādi un īstenošanu.

Palātas konstatējumi un ieteikumi saistībā ar tiešajiem saistītajiem maksājumiem ir ņemti vērā 2014.-2020. gada programmās. Izņēmuma kārtā no vispārējā KLP maksājumu principa, kas paredz, ka atbalsts ir atsaistīts no lauksaimniecības sistēmu ražošanas līmeņiem, dalībvalstis nelielā apmērā un zināmos apstākļos joprojām var piešķirt saistītos maksājumus. Eiropas Revīzijas palāta (Īpašajā ziņojumā Nr. 10/2013) kritizēja dalībvalstu lielo rīcības brīvību saistībā ar tiešo saistīto maksājumu ieviešanu. Dalībvalstis nesniedza pietiekamus pierādījumus, lai apliecinātu, ka ieviestie pasākumi bija vajadzīgi un atbilstoši, un uzraudzības satvars (mērķi un rādītāji) nebija pietiekams, lai novērtētu šo pasākumu ietekmi nākotnē. Komisija laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam paredz kopēja uzraudzības un novērtējuma satvara izveidi attiecībā uz abiem KLP pīlāriem, lai labāk novērtētu politikas īstenošanas rezultātus.

Komisija, izstrādājot priekšlikumus lauksaimniecības attīstības politikai 2014.-2020. gada periodā, ņēma vērā Palātas pausto kritiku saistībā ar ES līdzfinansēto lauku attīstības

pasākumu rezultātiem otrā KLP pīlāra ietvaros³¹. Atkārtoti tika kritizēts apstāklis, ka projektu atlases veikšana bieži vien bija vairāk vērsta uz piešķirtā budžeta līdzekļu iztērēšanu, nevis pašu projektu kvalitāti saistībā ar rezultātu panākšanu. Palāta arī secināja, ka lauku attīstībai paredzēto izdevumu mērķi nebija pietiekami skaidri un ka informācija un ziņošana par panāktajiem rezultātiem nebija pietiekama, lai apliecinātu to, kādā mērā ir sasniegti noteiktie mērķi, un ES budžeta līdzekļu efektīvu un lietderīgu izmantojumu. Palāta arī norādīja, ka nav pietiekami izmantota pieejamā uzraudzības un novērtēšanas informācija, lai uzlabotu lauku attīstībai paredzēto izdevumu efektivitāti un lietderību. Konkrētāk, saistībā ar lauku attīstības atbalstu, kas paredzēts mežu ekonomiskās vērtības uzlabošanai, Revīzija konstatēja trūkumus pasākumu struktūrā un secināja, ka tikai daži no pārbaudītajiem projektiem ievērojami uzlaboja mežu ekonomisko vērtību.

Izstrādājot jaunās programmas *LIFE* vides komponentu, Komisija ņēma vērā arī Palātas konstatētos trūkumus³². Padome konstatēja, ka programmas *LIFE+* vides komponents nebija pietiekami labi izstrādāts un īstenots. Galvenās problēmas attiecās uz projektu atlases procesa kvalitāti un piemērotu rādītāju trūkumu. Reaģējot uz šo nepilnību atklāšanu, jaunā programma *LIFE* ir izstrādāta, cenšoties nodrošināt labāk strukturētu, stratēģiskāku, vienkāršotu un elastīgāku instrumentu. Tās ietvaros tiks atlasīti projekti, kas demonstrē paraugprakses un inovatīvas vai ilustratīvas pieejas pievienotās vērtības nodrošināšanai Eiropas līmenī. Indikatīvie valsts piešķirumi, sākot ar 2018. gadu, tiks pilnīgi atcelti. Lai nodrošinātu labāku informāciju par programmas darbības rezultātiem un ietekmi, jaunajā *LIFE* regulā ir iekļauta rezultatīvo rādītāju kopa, ko papildina programmas *LIFE* daudzgadu darba programmā 2014.-2017. gadam paredzētie rezultātu rādītāji attiecībā uz katru prioritāro jomu un attiecīgos gadījumos – tematisko prioritāti.

2.1.4. BRĪVĪBA, DROŠĪBA UN TIESISKUMS (3.A izdevumu kategorija)

Programmas mērķi un stratēģija "Eiropa 2020"

Šī izdevumu kategorija veido 0,8 % no kopējās 2007.-2013. gada daudzgadu shēmas. Šai politikas jomai saistību veidā piešķirtais finansiālais atbalsts 2013. gadā bija EUR 1,45 miljardi.

Kategorija ietver finanšu programmas, kas atbalsta dažādas Komisijas politikas dimensijas migrācijas, patvēruma un robežu, un noziedzības un terorisma apkarošanas jomā, kā arī tiesiskuma jomā īstenoto politiku.

Migrācijas, patvēruma un robežu jomā vispārīgās programmas "Solidaritāte un migrācijas plūsmu pārvaldība" (SOLID) ietvaros 2007.-2013. gada periodam tika piešķirti gandrīz EUR 4 miljardi, lai nodrošinātu taisnīgu atbildības sadali ES dalībvalstu vidū attiecībā uz

³¹ Īpašais ziņojums Nr. 1/2013; Īpašais ziņojums Nr. 6/2013; Īpašais ziņojums Nr. 8/2013; Īpašais ziņojums Nr. 12/2013.

³² Īpašais ziņojums Nr. 15/2013.

finanšu slogu, ko rada Savienības ārējo robežu integrēta pārvaldība un kopējas patvēruma un imigrācijas politikas īstenošana.

Šis vispārīgās programmas ietvaros Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonds (EIF) ir instruments, kas ir vistiešākajā veidā saistīts ar stratēģijas "Eiropa 2020" pamatmērķi līdz 75 % palielināt 20-64 gadus vecu sieviešu un vīriešu nodarbinātības īpatsvaru, tostarp īstenojot labāku likumīgo migrantu integrāciju. Atbalstot tādas pasākumus kā valodu un pilsoniskās orientācijas kursus, iespēju veidošanu un pieredzes apmaiņu starp dalībvalstīm, EIF mērķis ir pakāpeniski samazināt plaisu, kas pastāv starp ES pilsoņu un ES dzīvojošo ārvalstu pilsoņu nodarbinātības rādītājiem. Tas papildina Eiropas Sociālo fondu.

Pamatprogramma "Drošība un brīvību garantēšana" atbalsta efektīvu Eiropā īstenotu **pārrobežu sadarbību noziedzības un terorisma apkarošanas** un uzlabotas noziedzības novēršanas jomā. Programmas "Noziedzības profilakse un apkarošana" budžets laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam bija EUR 600 miljoni, un tās mērķis bija noziedzības (terorisma, cilvēku tirdzniecības, pret bērniem vērstas vardarbības, kibernetiskās noziedzības, narkotiku un ieroču nelegālas tirdzniecības, kā arī korupcijas un krāpšanas) novēršana un apkarošana.

Tiesiskuma jomā sešas programmas saistībā ar civiltiesībām, krimināltiesībām, pamattiesībām un pilsonību, pret bērniem, jauniešiem un sievietēm vērstas vardarbības apkarošanu (*Daphne*), pretdiskrimināciju un dzimumu līdztiesību (*Progress*) un narkotiku kontroles politiku cita starpā bija vērstas uz stratēģijas "Eiropa 2020" pamatmērķa – palielināt aktīvā vecuma cilvēku nodarbinātības rādītāju līdz 75 % – īstenošanas veicināšanu. Piemēru vidū ir īpašu pasākumu finansēšana, lai risinātu jautājumu par atšķirībām darba samaksā atkarībā no dzimuma un veicinātu dzimumu līdztiesību ekonomisku lēmumu pieņemšanā, kā arī finansējums nediskriminācijas un romu integrācijas jomā.

Programmas darbības rezultāti

Visas šajā izdevumu kategorijā ietilpstošās programmas 2013. gadā tika īstenotas atbilstoši plānam, un tika ziņots par gandrīz 100 % budžeta izmantojuma rādītājiem.

Migrācijas, patvēruma un robežu jomā Eiropas Atgriešanās fonds (programmas SOLID ietvaros) ir sniedzis atbalstu repatriantiem, lai viņi brīvprātīgi atgrieztos savā izcelsmes valstī. Brīvprātīgo atgriešanās gadījumu skaits ir pieaudzis. Brīvprātīgo atgriešanās gadījumu skaits 2012. gadā veidoja 41,1 % (no kopējā atgriešanās gadījumu skaita) salīdzinājumā ar 38,4 % 2011. gadā. Šo pieaugumu veicināja programmas ietvaros sniegtais finansiālais atbalsts, jo ar tās palīdzību tika veicināta brīvprātīgās atgriešanās shēmu ieviešana dažās valstīs, kurās agrāk šādas shēmas nepastāvēja.

Eiropas Bēgļu fonds (EBF, programmas SOLID ietvaros) sniedz atbalstu dalībvalstīm saistībā ar patvēruma meklētāju un starptautiskās aizsardzības saņēmēju uzņemšanu un šīs uzņemšanas radītajām sekām. Nesen iegūti dati liecina, ka dalībvalstis arvien aktīvāk izmanto ES finansējumu, lai uzlabotu starptautiskās aizsardzības saņēmēju uzņemšanas spēju un sekmīgu integrāciju savā teritorijā. Turklāt EBF tiek izmantots arī nolūkā atbalstīt dalībvalstu centienus pārvietot bēgļus; 2013. gadā Eiropas Bēgļu fondā (EBF) iesaistītās

dalībvalstis apņēmas pārvietot vairāk nekā 3 900 personas salīdzinājumā ar gandrīz 3 000 personām 2012. gadā.

Programmas SOLID spēju apliecināt rezultātus ir ierobežojusi ekonomikas lejupslīde. To apstiprina jaunākie pieejamie dati, kas parāda, ka nodarbinātības rādītāju atšķirība aizvadīto piecu gadu laikā ir bijusi visai stabila un ka to ārvalstu pilsoņu, kuriem ir ES pilsonība, nodarbinātības rādītājs (65,1 %) joprojām ir ievērojami augstāks nekā trešo valstu pilsoņu nodarbinātības rādītājs (53,9 %) ³³.

Noziedzības un terorisma apkarošanas jomā ES finansējumam ir bijusi būtiska nozīme, atvieglojot sadarbību starp tiesībaizsardzības aģentūrām un citām struktūrām. Piemēram, regulārs finansējums tika piešķirts līdzekļu atguves ekspertu globālajam tīklam, tostarp ASV ekspertiem (praktiķu tīklam CARIN – Kamdenas līdzekļu atguves aģentūru tīklam). Komisijas atbalstīto inovatīvo projektu vidū ir atsavināto līdzekļu pārvaldība un noziedzīgi iegūto līdzekļu izmantošana sociāliem mērķiem.

Finansējuma piešķiršanas piemērs iekšlietu jomā. EBF atbalsts dalībvalstīm, kas saskaras ar liela skaita trešo valstu pilsoņu, kuriem var būt vajadzīga starptautiskā aizsardzība, pēkšņu pieplūdumu.

Bulgārija 2013. gada vasaras beigās un rudenī saskārās ar migrantu un patvēruma meklētāju nebijušu pieplūdumu, kas radīja ārkārtīgi lielu slogu uz tās patvērumu sistēmu un radīja nepieciešamību pēc steidzamiem risinājumiem. Bulgārijas patvēruma sistēma, kas ir izstrādāta, paredzot aptuveni 1 250 personu uzņemšanas spēju gadā, nespēja apstrādāt vairāk nekā 7 000 starptautiskās aizsardzības pieprasījumu. Bulgārijas iestādes pieprasīja ES atbalstu EBF ārkārtas pasākumu veidā. Bulgārija, izmantojot šo finansējumu, sešu mēnešos, kuru laikā ir paredzēta EBF ārkārtas atbalsta sniegšana, ir ievērojami palielinājusi un uzlabojusi savas patvēruma sistēmas spēju nodrošināt pienācīga līmeņa izmītināšanu patvēruma meklētājiem un palielināt starptautiskās aizsardzības pieprasījumu apstrādes spēju. Šajā kontekstā Bulgārija arī ir saņēmusi atbalstu no Atgriešanās fonda un Ārējo robežu fonda.

Tiesiskuma jomā ar izdevumu programmu starpniecību atbalstītie pasākumi tiks īstenoti, rūpīgi sekojot topošajai ES tiesiskuma politikai, kuras mērķis ir Arvien lielāks skaits tieslietu speciālistu apgūst apmācības par ES tiesību aktiem vai citas dalībvalsts tiesisko regulējumu. Eiropas Tiesiskās apmācības tīklam ir būtiska nozīme tiesnešu apmācībā. Lai palīdzētu radīt apstākļus sieviešu līdztiesīgai līdzdalībai darba tirgū, uzlabotu piekļuvi tiesām, aizsargātu romu, vardarbības upuru, noziegumos cietušo tiesības, kā arī sniegtu viņiem atbalstu, Komisija 2013. gadā turpināja atbalstīt projektu īstenošanu dalībvalstīs iepriekšminētajās jomās. Šajā sakarā darbības dotācijas tika piešķirtas tādiem pārrobežu tīkliem kā Eiropas sadarbības tīkls līdztiesības organizācijām (EQUINET), Eiropas Sieviešu lobijs, “Pazudušie Eiropas bērni”, Eiropas cietušo atbalsta dienests, “Eiropas notāri”, “Eiropas digitālās tiesības”. Pašlaik tiek apkopoti pierādījumi novērtējuma veikšanai par sekmēm, kas gūtas, tiesiskuma jomā īstenojot finansētos pasākumus, un to paredzēts darīt pieejamu 2014. gada beigās.

Finansējuma piešķiršanas piemērs tiesiskuma jomā. ECRIS (Eiropas Sodāmības reģistru informācijas sistēma) – ES atbalsts, ar kura palīdzību tiek veicināta efektīva kriminālās sodāmības informācijas apmaiņa starp dalībvalstīm

ECRIS tika izveidota 2012. gada aprīlī ar Krimināltiesību programmas atbalstu. Sistēma tiesnešiem un prokuroriem nodrošina vienkāršu piekļuvi visaptverošai informācijai par jebkura ES pilsoņa likumpārkāpumu vēsturi, neraugoties uz to, kurās ES dalībvalstīs šī persona ir iepriekš tiesāta. Sistēma var arī palīdzēt novērst noziedzību, jo tā liedz likumpārkāpējiem iespēju distancēties no savas kriminālās pagātnes, vienkārši

³³ Eurostat 2014. gada marta datubāze.

pārceļoties no vienas ES dalībvalsts uz citu. Piemēram, Īrijas Valsts policija, 2013. gadā ziņojot par tās projekta rezultātiem, apstiprināja, ka ECRIS ir palīdzējusi maksimāli palielināt tās sodāmības reģistra datu precizitāti un uzticamību, arī sniedzot valstij iespēju nodrošināt labāku informāciju citām dalībvalstīm.

Ar programmas īstenošanu vai Eiropas Revīzijas palātas 2013. gada pārskatiem par veikumu nav saistīti īpaši darbības aspekti, par kuriem būtu jāziņo.

2.1.5. PILSONISKUMS (3.B izdevumu kategorija)

Programmas mērķi un stratēģija “Eiropa 2020”

Kategorijas “Pilsoniskums” ietvaros veiktie izdevumi sniedz stratēģijas “Eiropa 2020” gudras izaugsmes prioritātes īstenošanā. Atbalstot pamatiniciatīvu “Jaunatne kustībā”, programmas “Jaunatne darbībā” (JD, izdevumi 2013. gadā – EUR 148 miljoni) mērķis ir sniegt jauniešiem vairāk iespēju ar tādas neformālās mācīšanās pieredzes palīdzību, kuru raksturo Eiropas dimensija.

Ir nodrošināts arī finansējums **patērētāju aizsardzībai un veselības aprūpei**. Patērētāju aizsardzības jomā Komisija 2013. gadā atbalstīja ES līmeņa patērētāju organizācijas, lai nodrošinātu patērētāju pienācīgu pārstāvību ES līmenī.

Kultūras programmas ietvaros 2013. gadā tika iztērēts EUR 61 miljons, nodrošinot līdzfinansējumu kultūras pasākumiem Eiropas līmenī, tostarp starptautiskiem kultūras sadarbības projektiem, literāru darbu tulkojumiem un Eiropas mērogā svarīgām kultūras struktūrām sniegtajam atbalstam.

2007. gada programma MEDIA un programma MEDIA Mundus (izdevumi 2013. gadā – EUR 116,5 miljoni) palīdz stiprināt Eiropas audiovizuālā sektora konkurētspēju, atvieglojot piekļuvi finansējumam un veicinot digitālo tehnoloģiju izmantošanu, kā arī uzlabojot sadarbību starp ES un trešo valstu profesionāļiem.

Programmas “Eiropa pilsoņiem” mērķis ir veicināt Eiropas pilsoņu saskarsmi, lai uzlabotu iecietību un savstarpēju izpratni, kā arī tuvinātu Eiropu tās iedzīvotājiem, popularizējot Eiropas vērtības un sasniegumus, tajā pašā laikā saglabājot atmiņas par tās pagātni.

Programmas darbības rezultāti

Sniedzot ieguldījumu pamatiniciatīvas „Jaunatne kustībā” īstenošanā, JD 2013. gadā apstiprināja savu pievilcību tās mērķauditorijas vidū, atbalstot vēl lielāku skaitu jauniešu un jaunatnes darbinieku, kopējam dalībnieku skaitam laikposmā kopš 2007. gada tuvojoties vienam miljonam. Tā ir veicinājusi faktisku neformālās mācīšanās atzīšanu – kopš 2007. gada ir izsniegti 265 000 “Youthpass” – JD mācīšanās iespēju sertifikātu. Saskaņā ar 2013. gada apsekojumu par “Youthpass” ietekmi aptuveni 80 % programmas “Jaunatne darbībā” dalībnieku apstiprināja, ka “Youthpass” ir palielinājusi finansēto projektu lietderību, apliecinot rezultātus, ko viņi ir sasnieguši neformālās mācīšanās gaitā. Saskaņā ar jaunākajiem uzraudzības apsekojuma datiem, 67 % dalībnieku uzskata, ka viņu nodarbinātības izredzes ir palielinājušās, pateicoties JD gūtajai pieredzei.

Novērtējumā par **patērētāju programmas** ietvaros 2007.-2011. gadā veiktu ES finanšu ieguldījumu divās ES līmeņa organizācijās – Eiropas Asociācijā patērētāju pārstāvības koordinācijai standartizācijā (*European Association for the Coordination of Consumer*

Representation in Standardisation – ANEC) un Eiropas Patērētāju organizācijā (*Bureau Européen des Unions de Consommateurs – BEUC*), tika secināts, ka šīs organizācijas bija sniegušas ievērojumu ieguldījumu patērētāju interešu pārstāvībā un nodrošinājušas saskanīgu patērētāju organizāciju ieguldījumu ES līmenī un labāku dialogu starp dažādām ieinteresētajām pusēm.

Patērētāju tiesību aizsardzības programmas ietvaros tika sniegts arī ES finansiālais atbalsts dalībvalstu kopīgi īstenotiem tirgus uzraudzības pasākumiem, īpašu uzmanību veltot produktu pārbaudei, riska novērtēšanai, tirgus uzraudzībai, kā arī zinātības un paraugprakses apmaiņai. 19 ES dalībvalstis 2013. gadā pabeidza šādu kopīgo īstenošanas projektu ieviešanu vairākās jomās, piemēram, saistībā ar bērnu apģērbiem un pārtikas imitācijas produktiem.

Attiecībā uz sabiedrības veselību Veselības programmas 2011. gada starpposma novērtējumā³⁴ ir norādīts, ka lielākajai daļai finansēto pasākumu bija ES mēroga ietekme. Apkopotie pierādījumi apliecina, ka programmas ES mēroga pievienotā vērtība galvenokārt vērojama tādās jomās kā informācijas apmaiņa starp veselības aprūpes nozares profesionāļiem dažādās ES dalībvalstīs, cita starpā Somijā, Itālijā, Lietuvā, Nīderlandē un Vācijā, par tādiem jautājumiem kā informācija par veselību un rādītāji, veselības veicināšana (piemēram, saistībā ar HIV/AIDS un asiņu, audu, šūnu un orgānu drošību), kā arī veselības drošība (piemēram, Novērtējums arī sniedza iespēju pārbaudīt 7 ES pievienotās vērtības kritērijus, kas tika plaši izmantoti, lai noteiktu jaunās 2014.-2020. gada programmas prioritārās rīcības jomas). Tādējādi jaunā programma ir vairāk vērsta uz saikni starp veselības aprūpi un stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem. Galīgā 2008.-2013. gada programmas novērtējuma sagatavošana tika sākta 2014. gada sākumā, un tā rezultāti būs pieejami 2015. gadā.

Kultūras programma, tostarp svarīgākie saistītie informācijas izplatīšanas pasākumi un ar trešām valstīm īstenotā sadarbība, galveno uzmanību veltot Austrālijai un Kanādai, tika īstenota saskaņā ar plānu. Tika aplēsts, ka, pateicoties finansējumam, 2012. gadā tika nodrošināta vairāku tūkstošu mākslinieku/kultūras darbinieku mobilitāte, aprītē bija nodoti vairāki tūkstoši kultūras darbu un koordinatoru vai līdzorganizētāju statusā bija iesaistīti aptuveni 1 900 organizatori, īpašu uzmanību veltot starpkultūru dialogam.

Programmas MEDIA un MEDIA Mundus pasākumi 2013. gadā tika īstenoti saskaņā ar šo programmu darba programmām. Viens eiro, kas tika ieguldīts no 2007. gada programmas MEDIA līdzekļiem, stimulēja sešu eiro ieguldījumu no privātiem finansējuma avotiem, un lielākais multiplikatora efekts, proti, 14 eiro, tika konstatēts kino tīkla finansējuma jomā. Deviņās valstīs darbojas MEDIA Ražošanas garantiju fonds. Tika turpināta noteiktu neatkarīgā kino operatoru, kuri nodrošina vairuma Eiropas filmu izrādīšanu, digitalizācija, un 2013. gadā tika piešķirts atbalsts 200 ekrāniem (+44). Kā apstiprināts 2007. gada programmas MEDIA starpposma novērtējumā, šī programma ir īstenojusi savu galveno mērķi, proti, uzlabot Eiropas filmu nozares konkurētspēju, un tā sniedz ievērojamu ieguldījumu kultūras daudzveidības veicināšanā Eiropā. MEDIA atbalstīto filmu panākumi

³⁴ http://ec.europa.eu/health/programme/docs/mthp_final_report_oct2011_en.pdf

augstākā līmeņa festivālos pārsniedz vidējos rādītājus. Divas programmas *MEDIA* ietvaros atbalstītas filmas 2013. gadā ieguva “Oskara” balvas, un no trīs no 13 filmām, kas saņēma *MEDIA* atbalstu un tika iekļautas Kannu Starptautiskā Filmu festivāla programmā, ieguva apbalvojumus.

Pētījums³⁵, kurā noteikta programmas “**Eiropa pilsoņiem**” ietekme, tika pabeigta 2013. gada maijā. Respondenti kopumā ļoti pozitīvi novērtēja to, kā viņu līdzdalība ir ietekmējusi viņu informētību un vispārējo izpratni par cilvēku dzīvi citās Eiropas valstīs. 89,1 % respondentu uzskata, ka ir informētāki par Eiropas kultūru, identitāti un mantojumu, 88,2 % izjūt lielāku solidaritāti ar pārrējiem Eiropas iedzīvotājiem, un 77,5 % respondentu jūtas piederīgāki Eiropai. Salīdzinājumā ar iepriekšējo pētījumu, kas tika veikts 2009. gadā, 2013. gada rezultāti bija pozitīvāki, apliecinot programmas efektivitātes palielināšanos.

Ar programmas īstenošanu vai Eiropas Revīzijas palātas 2013. gada pārskatiem par veikumu nav saistīti īpaši darbības aspekti, par kuriem būtu jāziņo.

2.2. SAVIENĪBAS ĀRPOLITIKAS VIRZIENI (4. IZDEVUMU KATEGORIJA)

Programmas mērķi un stratēģiskie ārējā atbalsta politikas mērķi

Globālā nestabilitāte, kuras apmēru nosaka, pamatojoties uz konfliktu skaitu (ņemot vērā domstarpības, nevardarbīgas krīzes, vardarbīgas krīzes, ierobežotus karus un karus), 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gadu palielinājās, konfliktu skaitam pasaulē pieaugot no 405 līdz 414³⁶, un to vidū bija 20 kari un 25 ierobežoti kari. Šo nestabilitātes palielināšanos veicināja vairāki faktori, piemēram, konflikta situāciju sarežģītība, bieža starptautisko humanitāro tiesību un bēgļu tiesību neievērošana, pastāvīgs demogrāfiskais spiediens un urbanizācija, klimata pārmaiņas, konkurence par resursu ieguvu, nestabilas pārtikas un enerģijas cenas, drošības apdraudējumi un neapmierinoša pārvaldība.

Sekmes, kas 2013. gadā gūtas saistībā ar izdevumu programmām, kas atbalsta dažādas Savienības ārpolitikas dimensijas, ir jāaplūko iepriekš aprakstītajā kontekstā.

Dažas finanšu programmas (**humānās palīdzības un civilās aizsardzības mehānisms**³⁷) sniedz tūlītēju palīdzību uzreiz pēc katastrofām un krīzes situācijās.

Citas finanšu programmas raksturo ilgtermiņa perspektīva, un tās atbalsta Komisijas attīstības politiku un **Savienības ārpolitiku un drošības politiku**.

ES attīstības politikas jomā ietilpstošajā 2011. gada Pārmaiņu programmā ES paziņoja, ka finanšu instrumenti (2013. gadā noslēgti līgumi par EUR 8,3 miljardiem) būs vairāk vērsti uz

³⁵ http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/final_report_efc_may_2013_eurevalppmi.pdf

³⁶ Konfliktu barometrs, ko katru gadu publicē Heidelbergas Starptautisko konfliktu pētniecības institūts; <http://hiik.de/en/index.html>

³⁷ ES civilās aizsardzības mehānisms aptver intervences pasākumus dalībvalstīs un trešās valstīs. ES iekšpolitikas daļas budžets ir iekļauts 3. izdevumu kategorijā. Saskaņības iemeslu dēļ informācija par instrumentu nav sadalīta starp 3. un 4. kategoriju, bet izklāstīta vienkopus šajā sadaļā.

ES attīstības politikas galveno mērķi, proti, nabadzības izskaušanu ilgtspējīgas attīstības kontekstā, tostarp Tūkstošgades attīstības mērķu (TAM) sasniegšanu. ES 2011. gadā arī pieņēma atjauninātu pieeju budžeta atbalsta sniegšanai partnervalstīm, lai palielinātu šā atbalsta veida efektivitāti.

Atbalstu ES attīstības politikai 2013. gadā tika nodrošināts galvenokārt ar Eiropas Attīstības fonda starpniecību attiecībā uz valstīm Āfrikā, Karību jūras un Klusā okeāna reģionā (45 % no maksājumiem), kā Attīstības sadarbības instrumenta starpniecību (ASI, 27 % no maksājumiem). Atbalsts Eiropas kaimiņattiecību politikai tika nodrošināts ar Eiropas kaimiņattiecību instrumenta starpniecību (EKI, 23 % no maksājumiem).

Galvenie instrumenti kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā ir kopējās ārpolitikas un drošības politikas operācijas un stabilitātes instruments.

Cits ārējā atbalsta instruments (**Pirmspievienošanās palīdzības instruments**) atbalsta kandidātvalstu pievienošanās procesu un iespējamus kandidātus. Atbalsts, kas ar Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta starpniecību tika piešķirts ES paplašināšanās politikai, 2013. gadā sasniedza aptuveni EUR 1,95 miljardus. Pašlaik paplašināšanās programmā ietilpst Rietumbalkānu valstis un Turcija, jo Islande pieņēma lēmumu atlikt pievienošanās sarunas. Par ES dalībvalsti 2013. gadā kļuva Horvātija.

Programmas darbības rezultāti

Kopumā finanšu instrumenti **humānās palīdzības un civilās aizsardzības sniegšanai** tika īstenoti atbilstoši plānam, lai gan maksājumi pilnībā neatbilda noteiktajām vajadzībām. Tika veikti *ad-hoc* pasākumi, kas ļāva nodrošināt uz vietas īstenoto operāciju nepārtrauktību.

Humānās palīdzības vajadzības 2013. gadā sasniedza nebijušu mērogu, un ES humānās palīdzības izdevumi ir pārsnieguši EUR 1,3 miljardu robežu, sasniedzot 124 miljonus atbalsta saņēmēju un par 15 % pārsniedzot mērķi, kas paredzēja atbalsta sniegšanu 107 miljoniem saņēmēju. 16 % no humānās palīdzības budžeta (par 6 % pārsniedzot 10 % mērķi) tiek sniegti aizmirstām krīzēm, kas nav ieguvušas starptautiskās līdzekļu devēju kopienas uzmanību. Piemēram, līdz nesenam laikam šajā kategorijā ietilpa Centrālāfrikas Republikai sniegtais atbalsts.

Vairāki novērtējumi tika pabeigti 2013. gadā, tostarp novērtējums par patvēruma nodrošināšanu katastrofu upuriem, kurā tika secināts, ka ES humānās palīdzības pasākumu ietvaros vajadzība pēc patvēruma tiek risināta saskaņīgi un ka šie pasākumi nodrošina tiešu operatīvo atbalstu. Novērtējumā tika ieteikts pilnveidot partnerības pieeju, kas ietver sadarbību ar NVO, kuras veic humānās palīdzības pasākumus, līdz ar to prioritāšu noteikšana, lēmumu pieņemšana un pienākumu saskaņošana ar visām ieinteresētajām pusēm notiek pārredzamā veidā. Turklāt būtu jāizveido ciešāka saikne ar ilgtermiņa risinājumiem vai krīzes pārvarēšanas stratēģijām.

Atbalstot ES attīstības politiku, finanšu programmas ir īstenotas saskaņā ar plānu, izņemot EKI, kura gadījumā vairāki konkrēti mērķi attiecībā uz plānoto progresu labas pārvaldības

jomā, sadarbības padziļināšanu ar ES, kā arī demokrātijas, cilvēktiesību un tiesiskuma veicināšanu nav īstenoti atbilstoši plānam³⁸. Tas galvenokārt skaidrojams ar krīzi šajā reģionā.

Lai gan Tūkstošgades attīstības mērķu īstenošanas jomā panāktā progresa skaidrošana tieši ar ES instrumentu sniegto atbalstu nav vienkāršs uzdevums, ES attīstības finansējuma ieguldījumu svarīgāko tūkstošgades mērķu īstenošanā 2007.-2012. gadā (jaunākais atjauninājums) iespējams ilustrēt ar turpmākā izklāsta palīdzību.

1. TAM „Nabadzības un bada apkarošana” – mērķis laikposmā no 1990. līdz 2015. gadam uz pusi samazināt to cilvēku īpatsvaru, kuri dienā iztiek ar summu, kas ir mazāka par 1,25 dolāriem, ir īstenots visos reģionos, izņemot Subsahāras Āfriku. Atbalstot 1. TAM īstenošanu, 2007.-2012. gadā ar attīstības instrumentu starpniecību tika sniegts atbalsts 46,5 miljoniem cilvēku, veicot sociālos pārvedumus un nabadzīgākajiem un apdraudētākajiem cilvēkiem regulāri nodrošinot naudu vai atbalstu natūrā, lai garantētu pārtikas nodrošinātību. Lai veidotu izturētspēju un pilnveidotu ilgtspējīgu lauksaimniecības attīstību, 2012. gadā vien tika piešķirti EUR 1,6 miljardi. Šis atbalsts bija paredzēts nepietiekama uztura problēmas apkarošanai, pārtikas mehānisma paplašināšanai un piekļuves uzlabošanai cilvēkiem, kurus apdraud bads.

Atbalstot 2. TAM **“Visiem iedzīvotājiem nodrošināt pamata izglītību”** – tika gūti būtiski panākumi virzībā uz mērķi, kas paredz, ka bērniem būs iespēja pabeigt pamatizglītības iegūšanu; attīstības instrumenti sniedza atbalstu 13,7 miljonu bērnu uzņemšanai pamatizglītības iestādēs, 1,2 miljonu skolotāju apmācībai un 37 000 skolu izbūvei vai atjaunošanai.

Atbalstot 4. TAM **“Mazināt bērnu mirstību”** – konstatēts svarīgs progress saistībā ar bērnu, kas ir jaunāki par 5 gadiem, mirstības līmeņa samazināšanu; ar attīstības instrumentu palīdzību tika nodrošināta 18,3 miljonu bērnu, kas nav sasnieguši gada vecumu, vakcinēšana pret masalām, un tika izbūvēti, atjaunoti vai aprīkoti 8 500 veselības centri un ārstniecības iestādes.

Vēl nav iespējams pilnībā novērtēt Pārmaiņu programmā izklāstīto 2011. gada politikas izmaiņu ietekmi. Tomēr 2013. gadā kļuva pieejami atsevišķi novērtējumu rezultāti, apstiprinot vairākus jaunās pieejas aspektus³⁹. Novērtējumi par privātā sektora attīstības finansēšanu un ar tirdzniecību saistīto atbalstu apliecināja, ka, lai gan sniegtais atbalsts daudzām trešajām valstīm palīdzēja panākt progresu un padziļināt to integrāciju pasaulē, tas bija atkarīgs no ar dažādiem ārējiem faktori, kas ir saistīti ar attiecīgo valstu politiskajām izvēlēm un valdības prioritātēm. Lielākais progress tika novērots valstīs (ES dienvidu kaimiņreģiona valstīs un Āzijā), kurās privāto un valsts sektoru raksturo izteikta orientēšanās uz tirdzniecību. Daudzās vismazāk attīstītajās valstīs un nestabilās situācijās ar tirdzniecību saistītais atbalsts spēj palielināt tirdzniecības apjomu, tomēr tirdzniecības dažādošanas jomā sekmes ir mazākas. Tomēr ir panākti labi rezultāti institucionālo un pārvaldes reformu jomā labākas uzņēmējdarbības vides nodrošināšanai, jo īpaši dienvidu kaimiņreģiona valstīs, kurās saikne ar tirdzniecības nolīgumu sniedza stimulu reformu veikšanai. Ņemot vērā novērtējuma konstatējumus, ES pielāgos savu pieeju kontekstam un jo īpaši valsts attīstības līmenim. Domājams, ka sistemātiska tirgus analīze palīdzēs uzlabot ES intervences pasākumu efektivitāti, un nabadzības samazināšanas un nodarbinātības

³⁸ Sīkāku informāciju skatīt atbilstošā Komisijas departamenta (DEVCO ĢD) 2013. gada darbības pārskatā

³⁹http://ec.europa.eu/europeaid/how/evaluation/evaluation_reports/reports_by_year_en.htm#2013

radīšanas jautājuma plašāka aktualizācija ar tirdzniecību saistītā un privātā sektora attīstības atbalsta ietvaros var palielināt ES palīdzības ietekmi.

Šķiet, ka jaunā budžeta atbalsta politika sāk sniegt rezultātus, jo īpaši saistībā ar t. s. valsts veidošanas līgumiem nestabilās valstīs, kas pašlaik tiek īstenoti uz vienu gadu. Novērtējumi, kas 2013. gadā tika veikti par Tanzāniju un Dienvidāfriku, apstiprina budžeta atbalsta nozīmi. Jo īpaši Tanzānijas novērtējums apliecina, ka šis instruments bieži vien ir ļoti efektīvs gadījumos, kad jāpalielina resursi, pamatvajadzību nodrošināšanai. Ir konstatēts, ka papildu līdzekļi, kas tika nodrošināti ar budžeta starpniecību, pozitīvi ietekmēja ekonomikas izaugsmi, izglītības jomu un no ienākumiem neatkarīgo nabadzību. Novērtējuma sagatavotāji secināja, ka ne projektu finansēšana, ne kopīgs finansējums, ko sniedz vairāki līdzekļu devēji, nebūtu nodrošinājis identiskus rezultātus ar tādu pašu efektivitāti, lietderību un ilgtspēju. Turklāt gadījumos, kad rezultāts ir, piemēram, pienācīga ceļu uzturēšana vai paaugstinātas skolotāju algas, budžeta atbalsts, iespējams, ir vienīgais palīdzības veids. Tomēr gan Dienvidāfrikas, gan Tanzānijas novērtējums apliecina, ka politiskais dialogs un iespēju veidošanas pasākumi varēja būt efektīvāki, un vairākās svarīgās jomās nav novērsti trūkumi politikas virzienu izstrādē un reformu īstenošanā. Tanzānijas gadījumā šīs problēmas tiek risinātas, izmantojot rīcības plānu, ko kopīgi izstrādājuši budžeta atbalsta līdzekļu devēji un Tanzānijas valdība. Plānā ir noteikti pienākumi attiecībā uz katru pasākumu un attiecīgais īstenošanas laiks. Turklāt Revīzijas palātas lietderības revīzijā saistībā ar Ēģipti (īpašais ziņojums Nr. 4/2013) tika konstatēts, ka 2007.-2013. gadā Ēģiptei piešķirtais budžeta atbalsts nav efektīvi veicinājis valsts finanšu pārvaldības uzlabošanu, jo aizvien nav nodrošināta pietiekama budžeta pārredzamība, revīzijas funkcija nav efektīva un pastāv endēmiska korupcija. Komisija ir apņēmusies risināt konstatētās problēmas, apspriežot ar Ēģipti jauno rīcības plānu, un tā jau ir piemērojusi stingrākus atbilstības kritērijus Ēģiptē īstenojamajam budžeta atbalsta darbībām.

Ņemot vērā drošības situācijas pasliktināšanos dažādos pasaules reģionos, ES finanšu instrumenti, kas nodrošina atbalstu **ES ārpolitikai un drošības politikai**, tika pilnībā izmantoti visā 2013. gada gaitā. Ģeogrāfiskā aptvēruma jomā Subsahāras Āfrika, Tuvie Austrumi un Ziemeļāfrika bija galvenie reģioni, kuros tika veikti intervences pasākumi saistībā ar dažādiem nestabilitātes aspektiem un krīzēm šajos reģionos.

Visā pasaulē pieaugot konfliktu skaitam un intensitātei, ietekmes rādītāji apliecina konfliktu intensitātes vispārēju pazemināšanos vietās, kurās tika īstenoti galvenie kopējās ārpolitikas un drošības politikas intervences pasākumi. Piemēram, Kosovā, kur tika īstenota budžeta izmaksu ziņā lielākā operācija, pēc sarunām, kurās ES piedalījās starpnieces statusā, un 2013. gada aprīlī panāktā izlīguma, konflikta intensitāte skalā no 1 līdz 5 pazeminājās no 4. līmeņa ("vardarbīga krīze") līdz 1. līmenim ("domstarpības").

Izmantojot stabilitātes instrumentu, tika sākti 45 pasākumi; īstermiņa reaģēšanai krīzes situācijā paredzētā komponenta ietvaros tika īstenoti pasākumi, kuru kopējā vērtība bija EUR 214 miljoni, un komponenta, kas paredzēts ilgtermiņa sagatavotības krīzei nodrošināšanai, ietvaros tika īstenoti pasākumi EUR 26 miljonu vērtībā. Novērtējumā, kas 2013. gadā tika veikts par komponentu, kas paredzēts, lai ilgtermiņā nodrošinātu sagatavotību krīzei, ir pausts secinājums, ka šis komponents ir neaizstājams elements visaptverošā ES miera, drošības un attīstības arhitektūrā un būtu pilnībā jāiekļauj šajā

strukturā. Novērtējumā tika konstatēts, ka komponents ES sniedz iespēju risināt konfliktsituācijas plašākā nozīmē un ka atsevišķi projekti patiešām ir izveidojuši vai nostiprinājuši organizāciju spēju sniegt ieguldījumu miera veidošanas darbā un stiprināt praktisku kopienas koncepciju.

Pasākuma piemērs, reaģējot uz krīzi Sīrijā

Stabilitātes instruments Sīrijas ieilgušās krīzes kontekstā ir pastāvīgi nodrošinājis atbalstu gan Sīrijas iekšienē, gan tās kaimiņvalstīs. Stabilitātes instrumentam bija liela nozīme Turcijā un Irākā, bet galvenokārt Jordānijā un Libānā, sniedzot atbalstu vietējām iestādēm, uzņemot un izmitinot Sīrijas bēgļus, kuru skaits pastāvīgi pieaug. Bēgļiem tiek nodrošināts arī tiešs atbalsts, piemēram, uzlabojot viņu dzīves apstākļus. Paša Sīrijā piekļuve un citi nosacījumi palīdzības, kas nav humānā palīdzība, sniegšanai, bez šaubām, ir daudz sarežģītāki. Tomēr stabilitātes instruments veica atsevišķus tiešas palīdzības pasākumus primārās veselības aprūpes, labākas pārtikas nodrošinātības un pamatzglītības jomā.

Atbalstot kandidātvalstu pievienošanās procesu un iespējamus kandidātus, pēdējās **IPA** programmas atbilstoši plānam tika pieņemtas 2013. gadā, tomēr bija divi izņēmumi – valsts programma Bosnijai un Hercegovinai, kas tika ierobežota, ņemot vērā nepietiekamo virzību tās politisko saistību izpildē, un Islandē tika pārtraukta finansējuma sniegšana saistībā ar valsts lēmumu apturēt pievienošanās procesu. Vispārējie secinājumi otrajā 2007.-2010. gadā sniegtā IPA atbalsta konceptuālajā novērtējumā⁴⁰ apstiprināja, ka IPA ir bijis noderīgs pārmaiņu veicinātājs, pievienošanās procesa gaitā stiprinot paplašināšanās valstu spējas un tādējādi nodrošinot progresīvas un atzinīgi vērtējamās izmaiņas reģionā. IPA atbalsta efektivitāte 2007.-2010. gadā kopumā bija laba, jo īpaši valstīs, kuras tiek pārvaldītas centralizēti. Turklāt tika uzskatīts, ka IPA ir efektīvi īstenots. Novērtējumā bija norādīts, ka vislabākie IPA darbības rezultāti ir konstatējami gadījumos, kad tā īstenošanas pamatā ir ar *acquis* saistītas prasības, jo tas nodrošina politiski pieņemamu institucionālo struktūru un pilnvaras. Tika atzīts, ka, lai stiprinātu atbalsta ietekmi un ilgtspēju un palielinātu pievienoto vērtību, IPA ir jāpapildina ar skaidru politisko stratēģiju un stabilu progresu pievienošanās procesā. Novērtējumā ieteikts nodrošināt stingrāku saikni starp politisko dialogu un IPA finansējumu, turpinājuma programmai piemērojot daudzgadu un uz rezultātiem pamatotu pieeju, lai nodrošinātu, ka sniegtais ieguldījums faktiski veicina ilgtspējīgus rezultātus, un īstenošanā garantētu zināmu elastības līmeni. Sniegts arī ieteikums pielāgot palīdzību atbalsta saņēmēju apguves spējai, plānošanas posmā plašāk izmantojot iespēju novērtējumus. Komisija ir pieņēmusi daudzus no sniegtajiem ieteikumiem un tos izmantojusi IPA II turpinājuma programmas izstrādē.

Ar izpildi saistītie darbības aspekti

Humānās palīdzības un civilās aizsardzības jomā vissvarīgākā nozīme ir intervences pasākumu nodrošināšanas ātrumam, lai būtu iespējams sniegt tūlītēju palīdzību pamatvajadzību nodrošināšanai. Vidējais intervences pasākumu ātrums no piedāvājuma pieņemšanas brīža līdz izpildei ES civilās aizsardzības mehānisma ietvaros 2013. gadā atbilda mērķim, proti, mazāk nekā 36 stundas. Savienības spēju ātri un saskaņoti reaģēt veicināja jaunizveidotais Eiropas Komisijas Ārkārtas reaģēšanas koordinēšanas centrs

40

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/2013/ipa_int_erm_meta_evaluation_report.pdf

(Emergency Response Coordination Centre – ERCC), kas sāka darbu 2013. gada maijā. ERCC strādā 24 stundas diennaktī un septiņas dienas nedēļā, stiprinot ES reaģēšanas spēju katastrofu gadījumos. Centrs apkopo reāllaika informāciju par katastrofām, pārtrauc riskus un nodrošina intervences pasākumu efektīvu saskaņošanu. Piemēram, Filipīnās, ERCC atvieglāja vairāk nekā 20 līdzdalīgo valstu personāla un palīdzības sniegšanas materiālu nogādāšanu, kā arī civilās aizsardzības līdzekļu transportēšanu uz minēto reģionu, apstiprinot pievienoto vērtību.

Saskaņā ar Komisijas pārvaldības mērķiem lielākā daļa stabilitātes instrumenta projektu (72 %) kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā 2013. gadā krīzes kontekstā tika pieņemti trīs mēnešu laikā. Tas ES sniedza iespēju vairākos svarīgos gadījumos laikus veikt intervences pasākumus.

Ārējā atbalsta jomā Komisija arī veica darbu, lai stiprinātu saskaņošanu gadījumos, kad cilvēki, kas cieš liela mēroga humanitārajās krīzēs, saņem atbalstu ar dažādu finanšu instrumentu starpniecību, kā minēts turpmāk sniegtajā piemērā.

Saskaņošana ar Komisiju, mobilizējot dažādus ES ārējā atbalsta instrumentus

Jau no konflikta sākuma Sīrijas krīze radīja nepieciešamību mobilizēt visus ES ārējās sadarbības instrumentus. Lai novērstu nevajadzīgu dublēšanos, starp Komisijas dienestiem, kas sniedz finansējumu, tika veikta saskaņošana. Saskaņošanas mehānisms sniedz pastāvīgu iespēju laikus veikt informācijas apmaiņu par īstenošanas procesā esošajiem un plānotajiem pasākumiem. Šādā veidā tika noteikti vairāki pasākumi, kuru ietvaros stabilitātes instruments varēja lietderīgi papildināt humānās palīdzības instrumentu, piemēram, garantējot drošību Jordānijas bēgļu nometnēs vai sniedzot ļoti vajadzīgo palīdzību Sīrijas ziemeļu reģionos, kur Damaskas režīms humānās palīdzības sniedzējiem piemēro stingrus ierobežojumus.

3. UZRAUDZĪBAS, ZIŅOŠANAS UN NOVĒRTĒJUMA PERIODS – 2014.–2020. GADA DFS

Parlaments un Padome ir pieņēmuši visus juridisko pamatu veidojošos dokumentus jaunajām DFS programmām. Pievienotajā dienestu darba dokumentā ir izklāstīti šo programmu uzraudzības, novērtējuma un ziņošanas regulējumi. Likumdošanas procesā tika īstenoti centieni saglabāt Komisijas priekšlikumos iekļautos nostiprinātos mērķus, rādītājus un posmus. Paralēli tam Komisija ir izstrādājusi savus iekšējās pārvaldības rīkus – ģenerāldirektorātu pārvaldības plānus un gada darbības pārskatus, lai iekļautu plašāku ziņošanu par finanšu programmu izpildi.

Līdzīgi kā iepriekšējā DFS, galvenie uzraudzības un ziņošanas cikli ilgst vienu gadu. Ziņošana par programmu pirmajiem četriem darbības gadiem būs vērsta uz progresu programmu izpildē un to rezultātiem. Vairumā gadījumu starpposma novērtējumi, kuri būs vērsti uz panākto progresu, ar īstenošanu saistītām problēmām un pirmajiem rādītājiem par programmu darbību, tiks veikti laikposmā no 2016. līdz 2017. gadam. Šajos novērtējumos būtu jānosaka visi vajadzīgie pielāgojumi, kas veicami turpmākajā programmu īstenošanā un priekšlikumu izstrādē attiecībā uz nākamā finanšu perioda programmām. Šie pirmie rādītāji par programmu darbību var arī sniegt ieguldījumu 2016. gada Komisijas priekšlikumā par 2014.-2020. gada DFS pārskatīšanu/pārstrādāšanu. Galīgie un *ex-post* novērtējumi tiks sagatavoti laikposmā no 2020. līdz 2024. gadam, un tajos tiks sniegta galvenā informācija par programmu darbību un to ietekmi uz sabiedrību un ekonomiku.

Laiks no programmu īstenošanas līdz līdzekļu izmaksai un finansēto pasākumu sākšanai, kā arī iespēja noteikt pasākumu ietekmi ir sistēmisks jautājums. Visā novērtēšanas darbā un Revīzijas palātas veiktajās darbības novērtējuma revīzijās arī turpmāk, tāpat kā iepriekš, tiks izmantotas retrospektīva skatījuma sniegtās priekšrocības, lai analizētu pagātni un nodrošinātu orientāciju uz turpmāku progresu.

4. SECINĀJUMI

Novērtējumi, darbības novērtējuma revīzijas, uzraudzības dati, dalībvalstu un cita veida ziņojumi nodrošina datu un viedokļu šķērsriezumu par progresu un rezultātiem, kas panākti, īstenojot galvenās programmas, kas sniedz ieguldījumu stratēģijas “Eiropa 2020” mērķa sasniegšanā. Komisija dažādu programmu īstenošanā kopumā nodrošina atbilstību plānam, izņemot atsevišķus gadījumus, kas apliecina progresa trūkumu salīdzinājumā ar paredzētajiem posmiem un rādītājiem. Liela daļa informācijas un datu šajā posmā attiecas uz rezultātiem un pasākumiem, kas tiek īstenoti, nevis uz rezultātiem un ietekmi uz programmas mērķiem, tomēr pirmie rādītāji par vispārējās darbības rezultātiem apstiprina gaidīto, pamatojoties uz programmu struktūru un to īstenošanā panākto progresu. Ir grūti noteikt, cik lielā mērā progress virzībā uz vispārējo stratēģisko politikas mērķu sasniegšanu izriet tieši un tikai no pasākumiem, kas ir finansēti no izdevumu programmām, lai gan ir apstiprināta kopīgu mērķu un saskaņotas ES darbības pievienotā vērtība, kas veicina efektivitātes un lietderības uzlabošanu.

Ekonomikas lejupslīde ir nepārprotami palēninājusi progresu attiecībā uz ES pamatmērķu sasniegšanu saistībā ar tādiem būtiskiem uzdevumiem kā nabadzības un sociālās atstumtības apdraudēto cilvēku skaita samazināšana. Reaģējot uz krīzi, Komisija ir veikusi dažādus pasākumus, lai paātrinātu īstenošanu un saskaņotu ES finansējumu ar stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem. Nav šaubu, ka, neraugoties uz iepriekšminēto, tikai ES izdevumu programmas vien nav spējušas apvērst šo tendenci. Šis ziņojums sniedz daudzus piemērus par finanšu programmām, ar kuru palīdzību ir ierobežota krīzes negatīvā ietekme uz uzņēmumiem un dalībvalstīm. Piemēram, dažādi finanšu instrumenti sniedza iespēju MVU un inovatīviem uzņēmumiem turpināt ieguldījumu veikšanu, rūpējoties par nākotni. Arī daudzās dalībvalstīs ar Eiropas struktūrfondu starpniecību sniegtā palīdzība ir bijis galvenais līdzeklis aktīvas darba tirgus politikas atbalstam.

Līdzīgā kārtā, lai arī ES finansējums ir nodrošinājis ieguldījumu būtisku stratēģisko politikas mērķu īstenošanā, Eiropas Enerģētikas programmas ekonomikas atveseļošanai ietvaros piešķirtais lielais finansējums gāzes vadu un elektrotīklu savienojumiem ir tikai sācis sniegt labumu plašās ar energodrošību saistītās problēmas mazināšanā un iekšējā enerģētikas tirgus konsolidēšanā, tomēr jādara daudz vairāk, lai turpinātu uzlabot savienojumus ar nomaļākām un/vai sliktāk savienotām kopējā vienotā tirgus daļām.

Komisija ir izmantojusi visu pieejamo novērtējuma veidu, piemēram, Revīzijas palātas novērtējumu un īpašo ziņojumu, ieguldījumu, lai pielāgotu programmu īstenošanu un turpinājuma programmu sagatavošanu. Kā piemērs minams pilnveidota mērķu noteikšana programmas un projekta līmenī, kā arī vajadzību un ES pievienotās vērtības *ex ante* analīze. Komisija arī ir aicinājusi lielāku uzmanību veltīt efektivitātei un lietderībai, kā arī iekļaut labākus rādītājus un sistēmas, lai sekotu līdzi izpildes pierādījumiem. Jaunais

finanšu programmu uzraudzības, ziņošanas un novērtējuma regulējums 2014.-2020. gada DFS, kura pamatā ir Parlamenta un Padomes pieņemtie tiesību akti, nodrošina stabilu pamatu turpmākai ziņošanai par rezultātiem un ietekmi. Kā norādīts pagājušās DFS uzraudzības, ziņošanas un novērtējuma regulējumā, ziņošana par 2007.-2013. gada programmām tiks turpināta arī nākamajā finanšu periodā.